

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT

2024

LØSSALG 100 KRONER

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT

2024

Redaktører:

Kari Østvedt og Jorunn Aasterud

Opplag: 600

Grafisk form: Ford formgivning

Trykk: Kraft Digitalprint AS

NESODDEN HISTORIELAG

www.nesodden-historielag.org

Epost: erikjakobsen@outlook.com

STYRE 2024–25:

Leder Erik Jakobsen, Kirkeliveien 22,
1464 Fagerstrand 48223392

Sekretær Barbro Helgesen, Bjørnelia
61, 1453 Bjørnemyr 48884901

Kasserer Hanne Sigurdsson, Eikåsvei-
en 38, 1459 Nesodden 93017321

Styremedlem Kari Østvedt, Solside-
veien 29, 1452 Nesoddtangen
93249274

Styremedlem Stein Turtumøygard,
Solbergveien 13, 1459 Nesodden
95125625

Styremedlem Lise Granerud, Midtveien
138, 1458 Fjellstrand 48100875

Varamedlem Jorunn Aasterud, Øvre
Utsiktsvei 2A, 1450 Nesoddtangen
90502467

Varamedlem Stein Arne Eriksen,
Bjørnemyrsvingen 33,
1453 Bjørnemyr 90091188

Varamedlem Ann-Turi Ford, Hellaveien
66, 1458 Fjellstrand 97640814

Forsidebildet viser staute is skjørere

på Søndre Spro.

(Foto: Nesodden historielag, kolorering av Ann-Turi Ford)

INNHold

Unn Arnesen: Augusta Arnesen – grønthandlerske i Basaren og familieoverhode på Torrvik	5
Tone Bratteli: Mitt Nesodden	11
Max Zenn: Historien om Brattbakken	16
Dagfinn Høybråten: Misjonskir- ken – en møteplass med dype røtter på Nesodden	20
Espen Tjernshaugen og Ann-Turi Ford: Paul Qvist – den kanskje hardest prøvde av alle Nesod- dens sokneprester	24
John Engstrøm: Marthe Andersen fra To-veien	32
Harald Lorentzen: Fra Langfjeld til Minnesota	38
Stein Turtumøygard: Isdam- runden ved Spro og Svestad	42
Barbro Helgesen: Isdamrunden ved Spro og Svestad	44
Lise Granerud: Husmannsdagen	46
Eli Vinje: Sammen om fortiden	48
Grete Fossum: Min vandring i Myklerud og Fagerstrand	54
Arild Drolsum: Kjærligheten til Nesoddbåten	61
Minneord om Svein Erik Westerby	65

LEDERENS FORORD

Nok en gang kommer Sopelimen ut, like sikkert som julekvelden på kjerringa. Sopelimen har blitt en tradisjon for Nesodden Historielag, den er noe vi må og skal gi ut hvert år.

Vi er heldige som har to redaktører som samler og setter opp, alle de flotte innleggene som våre medlemmer har sendt inn om hendelser og steder av historisk verdi på Nesodden.

Etter å ha overtatt ledervervet ifra Eli Vinje var jeg redd for at det kom til å bli som å hoppe etter Wirkola, men med dem jeg har i styret, har det vært enkelt.

Nesodden Historielag er aktive. Vi arrangerer rusleturer, har møter på husmannsplasser, medlemsmøter med foredrag, holder Fundingrud-huset åpent en del helger på sensommeren så besøkende får se både hus og hage. Nesodden kirke holdes åpen på sommersøndager, så andre enn kirkegjengere kan se den flotte middelalderkirken vår.

Vi svarer på høringer i fra Nesodden kommune, er medlem i Follo Historielag. Vi er med i styret for bevaring av Storgården Linaro, rydder kirkestier, har et godt samarbeide med Nesodden Turlag, samt Nesodden Fortidsminneforrening, pluss, pluss mer. Kort sagt: vi er med der det skjer, og vi jobber for å påvirke avgjørelser om vern.

Som leder av Nesodden Historielaget er jeg stolt av hele styret og ønsker alle medlemmer en god opplevelse med årets Sopelimen.

Med vennlig hilsen Erik Jakobsen

Sopelimen kommer litt sent i år. Det beklager vi. Men ikke for sent til å kunne være en julehilsen. Løp på Tangen og kjøp i bokhandelen!

Hvis dere kjenner noen som klager over at de ikke har fått bladet, behøver det ikke være Postens skyld.

Etter år med korona har kontingentinnbetaling ikke helt holdt tritt med medlemstallet. Kanskje skyldes noe at vi ikke lenger sender ut betalingsblankett. Men i likhet med andre foreninger på Nesodden har vi valgt å be medlemmene betale inn via nettbank uten at det foreligger betalingstalong. Det sparer oss for utgifter og arbeid.

Sopelimen er heller ikke i år viet ett hovedemne eller interessefelt. Vi mener at det skal være rom for smått og stort, kort og langt.

Vi ønsker å fange opp mangfold i lokalsamfunnet. Årets utgave spenner fra slalåmbakken til Misjonsmenigheten, et eventyrlig og strabasiøst presteliv, kvinneliv i en fattigstue på Toveien og familieliv i velstand på Torvvik, nærvandring i fortiden på Myklerud og Fagerstrand, det lokale foreningsliv for vern av fortidsminner og kultur.

Hvis det er noe dere savner, gi oss innspill eller enda bedre: skriv om det selv! Formålet med Sopelimen skal være å dokumentere, å forstå fortiden slik den var for dem som bodde her før oss. Da trenger vi fortellinger og bilder, men gjerne også fakta og tall. I fjor lærte vi om steinalderliv og datidens mat på Granholt. Stein Turtumøygard informerer om den nye is-stien som viser hvor folk jobbet i vesthellingene på halvøya. Iseksport var en viktig norsk næringsvei rundt år 1900. Nesodden skipet ut mest. Forsiden vår viser staute karer som drev hardt arbeid.

Jorunn Aasterud og Kari Østvedt

Augusta Arnesen – grønthandlerske i Basaren og familie- overhode på Torvvik

AV UNN ARNESEN

I *Norsk Likestillingshistorie 1814–2013* står det: «Augusta Arnesen er i dag et selskap innenfor Bama gruppen med salg av frukt og grønnsaker til storkjøkkenet i Oslo området. Bak navnet står kvinnen Augusta som på grunn av mannens pengesøl gikk til handelen for å forsørge familien sin. Hun tjente sine første kroner som løperjente for byens kransedamer, men fikk på begynnelsen av 1890-årene tak i egen bod i basarhallen 41.»

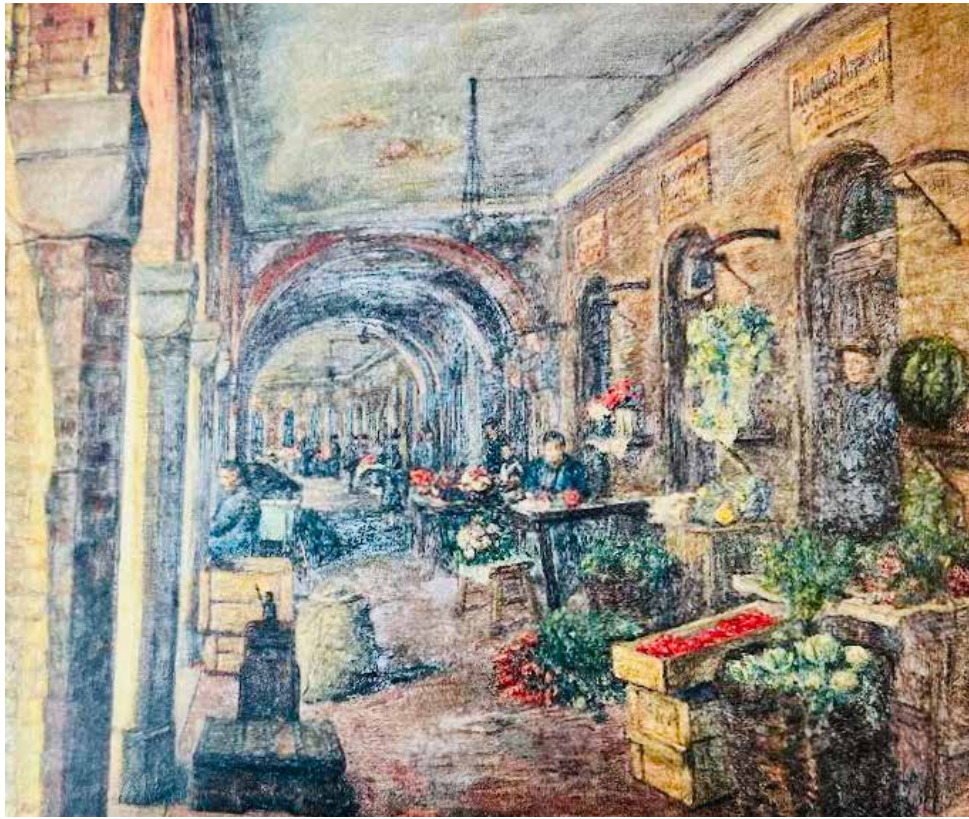
Augusta var min oldemor og ble født i 1863 i Trøgstad i Østfold. Hun flyttet til Kristiania og ble i 1885 gift med Olesius Arnesen fra Kristiania. Sammen fikk de seks sønner og to døtre, det eldste barnet, en sønn i 1886 og det yngste, en datter født i 1902.

I folketellingen for 1900 bor hun i leilighet i Grønlandsleiret i Kristiania med mann, Olesius Arnesen, og seks barn. Hennes yrke er oppgitt til *Hustru, Grønthandel (Basaren)* mens Olesius er maskinist på dampskip.

I folketellingen i 1910 er Augusta oppført som *grønthandlerske*, og mannen Olesius er *anden maskinist, arbeidsledig de to siste år*. I 1920 bor Augusta i Ullevaalsveien 17 i Kristiania, hun er enke og grønthandlerske. Olesius døde i 1918 og Augusta døde i 1929.

Augustas grønnsakshandel lå i basarhallen i Kirkeristen bak domkirken i Kristiania. Etter at Olesius ble arbeidsledig som maskinist, begynte han å jobbe på basaren. Historien sier at han satt mest på bakrommet og fra tid til annen leverte grønnsa-

Bilde: tatt fra boka Norsk Lifestillingshistorie 1814-2013

Augusta på Basaren

ker med håndkjerra. Det var aldri tvil om at det var Augusta som var den myndige sjefen som drev butikken og sto for familiens inntekter.

Etter hvert som barna vokste opp, begynte de også å jobbe på basaren, slik at det var en familiebedrift. I folketellingen fra 1920, er en sønn sjåfør, en er ekspeditør og datteren ekspeditrise.

Det er mange historier om Augusta. En som mine onkler likte å fortelle, er fra da kong Oscar den andre skulle ha fest på slottet, men ikke

fikk tak i grønnsaker til middagen. Oslofjorden var frosset, og ingen skip kunne gå til kai og losse grønnsaker. Da tok Augusta kjelken og gikk frem og tilbake på isen til Drøbak på én dag og hentet grønnsaker. Slik ble den kongelige festen reddet.

Jeg vet ikke om det var på grunn av dette, men Augusta Arnesen har vært kongelig hoffleverandør av grønnsaker i fire generasjoner.

Firmaet Augusta Arnesen er i dag en del av Bama-gruppen og holder til på Kalbakken i Oslo. Det er

Alle foto: Privat

En av de første somrene på Arneborg, Augusta og Olesius nærmest fotografen.

fremdeles i familien, og det ledes av Augustas tippoldebarn.

ARNEBORG

Vi vet ikke hvordan Augusta kom i kontakt med kjøpmann Anton Løes på Nesodden. Han drev landhandleri på Torvet og eide hele Torvik-området. Løes utparsellerte de tomtene som etter hvert ble solgt til Torviks første beboere. Han ønsket naturligvis å skaffe et større kundegrunnlag for butikken sin på Torvet, og slik skaffe penger for å investere

i den eiendommen han nylig hadde anskaffet. Det hadde tidligere vært lensmannsgården.

Den første store utbyggingen av sommerhus på Nesodden startet rundt århundreskiftet (1900) og varte til rundt 1920 og ble på folkemunne kalt «grossererperioden». Det første huset på «Arneborg» ble bygget i 1917 og tilhører derfor denne perioden.

Det sies at Augusta først var interessert i nabo-eiendommen, som vi kaller «Brusen», og som i dag tilhør-

rer Juvente, som er en avholdsorganisasjon. Hun hadde hørt at det var maur i hovedhuset og mente derfor det ikke var noe godt kjøp. Huset står der imidlertid fremdeles! Hun kjøpte i stedet to andre tomter av Anton Løes og kalte eiendommen «Arneborg».

Det første huset ligger på «Nedre» og sto ferdig i 1917, og det er i to etasjer. Det er et maskinlaftet tømmerhus med steinmurt grunnmur og kjeller, og det har veranda mot sjøen både i første og annen etasje. Grunnflaten er cirka 40 kvadratmeter. Det skulle romme hele familien med stort og smått. Man måtte finne seg en sengeplass overalt, også på flatseng, og da familien økte med svigerdøtre og barn, ble det ofte trangt om plassen.

Det neste huset som ble bygget, var på «Øvre» og var opprinnelig tiltenkt Augustas to døtre, Bia og Ella. Ella giftet seg med Anton Johansen. Familien Johansen hadde en stor eiendom på Oksval, og Ella sa derfor fra seg sin part av Arneborg. Dermed var det Bia med mann Carl Christiansen og tre barn, som flyttet inn på Øvre i 1920.

To av Augustas seks sønner døde tidlig, dermed var det fire sønner som skulle få sommerhus på Arneborg. De to eldste, Thorbjørn og Storm, delte det første huset. Thorbjørn med kone Astrid og sønn Per i første etasje og Storm med kone

Milli og sønn Erik i andre etasje.

Det søndre huset på Nedre ble ferdig og innflyttet av Leif med kone Guri og sønn Tore rundt 1923. Det siste huset på Øvre avsluttet utbyggingen av Arneborg rundt 1925. Her flyttet Finn inn med kone Magnhild og tvillingene Odd og Kjell.

Det sies at Augusta sa til sine barn da de stiftet familier, at det var smart å bare få ett barn. Dette rådet fulgte alle sønnene, selv om Finn og Magnhild fikk tvillinger, mens datteren Bia, derimot fikk tre barn.

Eiendommen Arneborg ligger i en skråning ned mot Bunnefjorden, og i tillegg til husene ble det derfor bygget steinmurer som dannet plataer mellom husene. Det ble også bygget en badebrygge.

Da Augusta kjøpte tomtene som utgjør eiendommen Arneborg, var det ingen brygge for anløp av Bundefjordbåtene mellom Sørby og Presteskjær, og heller ingen vei fra Torvet og ned til Arneborg.

For å komme til eiendommen måtte man derfor enten ta båt til Sørby brygge og gå langs sjøen (dagens kyststi) eller fra Presteskjær brygge gjennom Statens eiendom forbi stua til Ola, som nå er feriested for Kulturdepartementets ansatte, rundt Kirkevika og gjennom Juventes eiendom (også kyststi). Begge disse adkomstveiene var kronglete og vanskelige, ikke minst når tunge varer og gods skulle transporteres.

Augusta med to barnebarn rundt 1918.

Alle fra Arneborg på vei hjem fra Torrvik brygge en søndag i 1932.

På denne tiden ble Torrvik kalt Tutarholet, stedet der båten tutet før den skulle legges til Sørby eller Presteskjær brygge.

Torrvik brygge ble ferdig i 1920 med flott bryggehus med to rom, et venterom for passasjerer og et for gods. For å komme enklest til Arneborg gikk de over Ishustomta og gjennom Granlien, hvor sønnen til Augustas søster Amalie hadde sommersted. Tyngre varer ble fraktet med robåt fra brygga.

Fra Torvet var det i begynnelsen bare en vei ned til brygga, den nåværende Gamle Torrvikvei. Denne kunne først ikke benyttes til bilkjøring, og transporten mellom bryggen og eiendommene skjedde derfor med hest og vogn. Eiendommen Arneborg ligger ikke til Gamle Torrvikvei, som derfor var uegnet for transport. I stedet ble gods til Arneborg fraktet med hesteskys fra Toppen (Torvet) og nedover Kirkevikveien (som ikke var en vei, men en sti) og så videre over gress-slettene på Brusen til Arneborg.

Augusta og hennes familie bodde alle i leiligheter i Kristiania. Alle ferier og høytider ble feiret med storfamilien på Arneborg, sommer som vinter. Alle var med; svigerdøtrenes mødre og søstre og tjenestefolk. På søndagen ble flagget heist, og alle var kledd i hvitt. Det var ikke noe enkelt hytteliv, men middag med full oppdekning, servert inne av tjenes-

tepiken. Det var også tjenestegutter som arbeidet ute, de feide fjellet for en krone dagen.

Augusta og hennes familie har opp gjennom tidene vært dominerende skikkelser i Torrvik-miljøet. Hennes søster Amalie, gift Mathisen, kjøpte i 1918 småbruket «Solliden» («Sollia») i Solliveien på Torvet.

Torrvik idrettsforening, Torif ble stiftet i 1917. Hver brygge hadde sin forening, og det var 7-manns fotball som ble spilt. Torif hadde lag i flere årsklasser, fotballbanen var på Ishustomta og der var det også klubbhus og stupetårn. Torif vokste og hadde på det meste 100 medlemmer, deriblant alle på Arneborg. Om sommeren var det fotballturnering mellom bryggelag, noe som pågikk frem til rundt 1970, og Arneborg hadde med spillere i alle år.

Torif bidro til å skape et miljø på Torrvik hvor de fleste kjente hverandre og var venner.

Arneborg har vært en viktig del av storfamilien Arnesen i alle år siden 1917, som et avbrekk fra bylivet på 20- og 30-tallet, et fristed for datidens unge under krigen og lange sommerferier med hjemmeværende mødre på 50- og 60-tallet.

Alle hus på «Arneborg» eies i dag fremdeles av Augustas etterkommere. Det er fjerde, femte og sjette generasjon som i dag har den store gleden det er å tilbringe sommeren på Arneborg.

Mitt Nesodden

AV TONE BRATTELI

Aret var 1951. Min far – Trygve Bratteli – ville finne et sommersted nær Oslo der familien kunne være hele sommeren, og han kunne komme seg fram og tilbake fra jobb de dagene han ikke hadde ferie. Han hadde også en annen baktanke med det. Far var NN fange under krigen, og han var døden nær da han ble hentet av de Hvite Bussene ved krigens slutt. Det ble sett på som et medisinsk mirakel at han overlevde. Etter krigen ledet han forsvarskommisjonen. For det honoraret han fikk ville han kjøpte et sommersted som mor Randi kunne selge for å greie seg videre hvis hun ble alene. Han trodde han ville dø tidlig. Slik gikk det ikke. Han var 74 år da han døde.

Sommerboligen i Edwards vei 3 på Oksval ble vårt sommerparadis. Det var et to etasjers hvitt hus med hel kjeller under. Det var tegnet av elever på arkitektlinja på Kunst- og håndverksskolen, og far som var bygningarbeider en stund som ung, ga det godkjent karakter. Gul-

vene var flate, inge n dører smalt i hverandre og veggene var i god stand. Det var et sommerhus på to etasjer, og var ikke vinterisolert. Vi kalte det raskt Pippi Langstrømpe-huset.

Vi oppdaget etterhvert at det lå en krigshistorie i huset også. På stueveggen nede var det hengt opp et norsk flagg som dekket nesten hele veggen. Et tegn på at folk også måtte ha bodd i huset om vinteren. Kanskje folk på flukt. Et hjemmested. I veggene fant vi bokser med middagshermetikk. Huset var på en måte leiligheter i to etasjer, for det var kjøkken både oppe og nede. Det må ha vært iskaldt å bo der om vinteren, selv om det var peis nede og vedovn oppe. Ikke var det innlagt vann, men det viste seg at vi hadde fått Nesoddens kanskje beste brønn. Den gikk aldri tom, og det hendte at naboer også kom for å hente vann på tørkesomre. Og så var det utedo. Alt vi la etter oss i dobøtta, bar far ut til en komposthaug som ga utmerket jord til blomsterbedene. Det var aldri

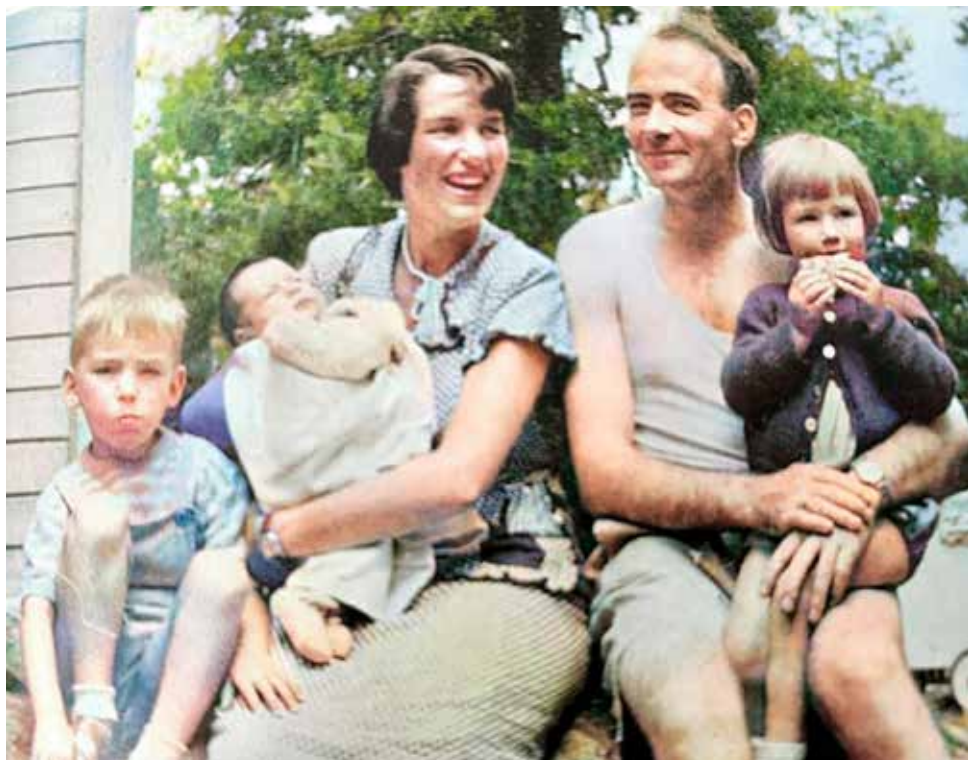

Foto: Privat

Familien Bratteli.

snakk om å legge inn vann og toalett. Det var ikke lett å få tillatelse til sånt til fritidsboliger.

Det var en svært stolt far som tok med seg hele familien på Nesoddbåten fra Oslo havn til Oksval brygge sommeren 1951. Bare 20 minutter omtrent fra Oslo. Med seg hadde han Randi og tre barn. Ola var fire og et halvt år. Jeg var tre år. Marianne var nettopp født. Vi kom til et sommerparadis som var i flittig bruk i flere år.

Sesongene våre på Oksval startet tidlig. Vi dro på helgetur tidlig om våren for å rake løv og gjø-

re alt klart for sommeren. Huset skulle rengjøres, og all bæsjen fra mus som overvintret på kjøkkenet og spiste såperester, skulle fjernes. Og musefeller settes opp. Så var vi klare!

Huset lå sånn til at vi hadde god utsikt til Oslo fra andre etasje. Dessuten tok det knappe fem minutter å løpe bakken ned til Oksval brygge og stranda. Der var også utsikten god. Men det var ikke den som opptok meg.

Som seksåring tok jeg mine første svømmetak på den stranda – den vi kalte «nedoverstranda». Bror Ola

hadde lært å svømme samme dag, og da ville jeg klare det også! Ola og jeg var så nær hverandre i alder at jeg nærmest så på ham som en tvillingbror. «Tone kan» skal ha vært mitt slagord i oppveksten. En flåte lå der ute på dypet, og jeg trente og trente til jeg fikk motet til å klatre opp på den. Og hoppe ut i sjøen. En herlig befriende følelse – av mestring. Jeg var på stranda ustanselig, og det var mange andre unger også. Mor ville nok helst at vi brukte svømmevester. Men vi kunne jo svømme! Kompromisset ble at jeg skulle ha svømmevest når mor ikke var med. Det fulgte jeg lydig opp til jeg ble stor nok til et «faren over» signal. Da hadde jeg allerede prøvd meg med dykkermaske under vann. Mor tok forresten morgenbad nesten hver dag før vi andre hadde fått gnidd søvnen ut av øynene.

Livet på og rundt Oksval brygge var i det hele tatt det store høydepunktet lenge. Om sommeren var kjøp av is ganske tilgjengelig, og jeg var nesten umettelig. Og masete på akkurat det. Men rett ved siden av stranda lå også butikken til Torvund. Der mor handlet. Skulle vi ha fersk fisk eller ferskt kjøtt bestilte vi, for det hadde han bare på enkelte dager. Det var vel for å sikre at varene ikke ble dårlige.

Torvund og hans kone kjente alle på Oksval, og de var svært behjel-

pelige når det trengtes. Far satt jo i regjeringen, men vi hadde ingen telefon i sommerhuset. Skjedde det noe ekstra viktig der inne på regjeringskontorene som far måtte vite, ringte de til Torvund. Og han gikk raskt opp til far som ble med ned til butikken for å ringe tilbake. Når far hadde sine tre ukers sommerferie, ringte de veldig sjelden. «Jeg har vel rett til ferie jeg også,» som far sa. Det er rart å tenke på det i dag hvor mobilene er med politikerne overalt, de er tilgjengelig alltid og de har sikkerhetsvakter rundt seg hele tida. Jeg er glad for at jeg vokste opp som «politikerbarn» uten sikkerhetsvakter rundt oss. For på Oksval hadde vi ungene stor frihet, mye lek og turer. Uten voksne blikk på oss hele tida.

Tomta var full av blåbær, stikkelsbær og moreller. Ekorn og pinnsvin. Vi spilte badminton og lekete gjemsel. Og Nesodden er kjent for sitt rike biologiske mangfold. Da jeg jobbet i Miljøverndepartementets politisk ledelse en tid, oppdaget jeg at det var en del medarbeidere som bodde nettopp på Nesodden. Far har alltid vært opptatt av naturvern. Han opprettet det første Miljøverndepartementet i verden i 1972. Og på Nesodden tok han oss ofte med på tur inn i det biologiske mangfoldet. Lærte oss om trær og blomsterarter. Bær og ikke minst sopp. Han visste hva

kunne spises, og hva som ikke kunne det. Hver sommer hadde vi mye sopp til middager. Jeg syntes det er kjempegodt. Vi lærte også å lage fløyter av trekvister.

Vi hadde også andre turer. Blant annet til det vi kalte «oppoverstranda». Da gikk vi motsatt vei enn til «nederoverstranda». «Oppoverstranda» var en ikke en fullt så tilgjengelig strand. Og den var ikke stor. Det var mye stein, men også noen brygger beregnet på private båter. Vi med eiendommer hadde hver vår bit av stranda. Vår «bit» var en fjellknaus rett i sjøen. Far mente at strandsonen skal være fri for alle og ikke noe «adgang forbudt», så det ble aldri aktuelt at vi skulle bygge en brygge på «vår bit». I det hele tatt var det fritt fram på «oppoverstranda» også. Bare vi holdt oss unna båter som lå der. Det var der vi fisket krabber. De var ikke store og ble puttet opp i en bøtte med saltvann. Etter å ha studert dem en stund og klappet dem på skjellet slapp vi dem ut i sjøen igjen.

Vi gikk ofte turer til Hellvik, for der hadde noen slektninger hytte. På veien fram til Ursvik gikk vi gjennom spøkelseseskogen der vi ungene hisset hverandre opp med tanke på alt det skumle vi kunne treffe på der. Et stykke inn på stien sto en stor, grå stein. Sannsynligheten for at spøkelset ville hoppe

fram bak den steinen var stor, så vi løp hylende fordi. Og etterpå lo vi godt.

Hellviktangen ble et slags favorittsted ettersom jeg ble eldre. Et nydelig sted, og det siste stedet sola blir borte på østsiden av Nesodden. Jeg tok i bruk de fine bademulighetene der. Lærte at det vakre huset hadde vært bakernes feriehem. Etterhvert er det kommet en god restaurant og kunstgalleri der. En kulturperle på Nesodden.

Båtene som fraktet oss til og fra Oksval var flotte, vakre båter og med god uteplass. Voksne kunne få seg en øl eller et glass portvin der, som kunne nytes på båtturen. Sammen med sigar eller røyk. Og selvsagt var det is til barna. En rute kalte vi «pappa-båten». Den brakte fedre til jobb tidlig om morgenen, og tilbake til Nesodden etter jobbetid. Jeg løp alltid ned til brygga på Oksval når far kom fra jobb. Det hendte nok at jeg tok et spennstig hopp fra brygga ned i sjøen mens jeg ventet. Flere unger brukte brygga til å hoppe fra. Når far gikk i land fra «pappa-båten», gikk vi hand i hand til sommerhuset mens jeg antakelig skravla mest. Når skolene åpnet igjen på høsten var de tid for helgeturer. Vi reiste til Oksval så ofte vi kunne, inn til vinteren la et kaldt teppe over sommerhuset.

Vi var ikke de eneste som dro på

helgeturer om høsten. Når vi skulle ta båten tilbake til Oslo søndag ettermiddag, ja – da kunne den være sterkt forsinket. Mens vi satt og ventet på Oksval brygge kunne vi ganske ofte høre nesoddbåten på vei fra Ursvik tute høyt et par ganger. Det betydde at båten var fullstappet, men de kom tilbake og hentet oss når de hadde satt av passasjerene i Oslo. Ventetida førte til mye hyggelig prat blant folk. De hadde kaffe på termos, og det hendte de lagde et lite bål hvor vi ungene kunne steke pølser. Det var stort sett god stemning. Og vi ble hentet.

Dette er noen historier slik jeg husker dem. Jeg vil alltid føle en slags tilhørighet med Nesodden. Jeg hadde også mine to barn med dit gjennom noen år. Da var det bilen min som fraktet oss dit. De likte å bade, og de trivdes på Oksval. Det hente at mormor og morfar var der samtidig. Morfar – min far – kjørte dem rundt i trillebåren. De prøvde seg litt på barnesykler også. Mormor – min mor – var alltid til stede for dem. Stranda ble flittig brukt.

For flere år siden overtok min søster Marianne huset, og etablerte seg der. Hun bygde et atelier og jobbet der med sin kunst. Hun fikk vann inn etter hvert. Marianne bodde der i flere år inntil hun solgte. Jeg kjørte forbi en god stund etter og så at de holdt på å rive hele huset. Da fikk jeg en klump i magen. Men et par år etter ble jeg kjørt fordi en gang til. Da sto et flunkende nytt to-etasjers hus som hadde flere likhetstrekk med det gamle der. Da ble jeg glad. Det er blitt meg fortalt at det var en arkitekt som kjøpte det. Så han har kanskje holdt seg til linjene etter studentene fra arkitektlinja langt tilbake i tid.

Jeg har fortsatt venner som bor på Nesodden, og har hatt mange turer dit. Nesodden utvikles og forandres som alt annet, men i hodet mitt er det et hav av gode minner om et barn som kunne leke fritt uten fare for biler eller andre skumle ting. Så min hukommelse fra Nesodden inneholder knapt en regnværsdag.

Historien om Brattbakken

AV MAX ZENN

Det hele startet i begynnelsen av 1980-årene med bussturer til Kongsberg Skisenter. Det var Arild Sagmoen (Sagmoen Sport) som arrangerte dem. Vi var en del slalåminteresserte foreldre som fulgte våre barn og ungdommer. Under bussturene ble det diskutert om det var mulig å lage en skibakke med heis her på Nesodden. Brattbakken med sin beliggenhet pekte seg fort ut som en bra mulighet. Det ble startet et interimstyre med følgende deltakere:

Arild Sagmoen, Sverre Lien (butikkssjef hos Sigmund Ruud Sport), Johan B. Foss, (lege på Nesodden), Erik Lund, Ronald Aase, Max Senn. Senere kom også en representant fra NIF i styret, Thore Hagberg.

Max drev Max Design og ordnet med flere hundre skjerf som ble silketrykket med «NESODDEN

ALPINSENTER». De solgte vi rundt på Nesodden. Det hendte flere ganger at døren ble slengt igjen med bemerkninger som at sånn snobbessport støttet man ikke! Men vi fikk inn 30 000 kroner! Som var startkapitalen som vi trengte. Firmaet Asplan as ble engasjert for planlegging av heis og heistraséen. Videre hadde vi flere møter med kommunen og ordfører Thor Eggen om en garanti på 1 million kr. Det fikk vi.

Vi søkte om støtte fra staten (STUI) og fikk innvilget 125 000 kroner. Dermed var vi i gang med å organisere av dugnad med barn, ungdom og foreldre og andre som var interesserte i slalåm.

Etter hvert fikk vi også hjelp av ansatte i kommunen ved Helge Hansen og entreprenør Bjørn Askautsrud.

Det måtte hogges mange trær, og mye kratt måtte ryddes. Fjellknau-

Alle foto: Rainer Jucker

ser ble boret med håndkompressor og sprengt vekk både i heistraséen og i bakken.

Det fantes ingen farbar vei inn i bakken. For å støpe fundamente- ne til heis og stolper måtte vi bære sand og sement i ryggsekker fra innerst i Gamle Skoklefeldtvei og inn til bakken! Først når Flaske- bekketjernet var islagt, kunne man benytte denne veien inn. En gam- mel brakke som vi fikk gratis, ble tauet over isen og ombygd. Den fungerte som billettluke, kiosk, kasse, kontor og varmetue! E-Ver- ket ved Åge Haugland sørget for en flott og rimelig flombelysning av bakken.

Så endelig: 29. januar 1984 ble Brattbakken offisielt åpnet ved ordfører Thor Eggen. Vi solgte pølser, vafler, kaffe, og solbærtod- dy. Alt ble laget i stand hos Brit og Sverre Lien som bodde langs Flaskebekktjernet, og trukket inn til bakken.

Åpningsrennet med over 100 deltakerne ble vunnet av en ung kar uten armer, som vant med fle- re sekunder. Det var Cato Zahl Pedersen, som ble bygdas store Idrettsforbilde, og som senere vant flere gullmedaljer i OL og VM. Det ble også demonstrert en ny olympisk øvelse, kulekjøring, ved Stine Lise Hattestad fra Drøbak. Også hun vant senere OL-gull i øvelsen.

Det var ideelle snøforhold dette året, og bakken holdt åpen til over påsken. Det ble også arrangert kretsrenn i slalåm/storslalåm med guttedeltakere fra Siggerud som het Aamodt og Kjøs. Året ble en kjempesuksess, lørdager og søndager pleide det å være kø langt ut- over Flaskebekktjernet.

Bakken skulle også driftes i det daglige. Noen gutter som gikk på videregående skole, tok med sla- låmskiene på skolen og skøytet til bakken etter skoletid. Så satt de i kassen, ordnet med bakken og holdt på til heisen stengte kl. 21. Da skøytet de tilbake til Bergerba- nen eller over tjernet hvor de ble hentet av foreldre.

Helt farefritt var det ikke i bak- ken. Trond Bjerke som var lærer på Alvern, var med klassen sin i bakken. Det var noe som skulle ordnes med heisen, og han klatret opp på hjulet. Sikkerhetsknappen var av, men en av elevene trykket på knappen så hjulet begynte å gå rundt, og Trond fikk begge beina inn i vaieren og ble dratt rundt og kastet ned. Han ble skadet, men heldigvis hadde han slalåmstøvler på seg; noe som forhindrede alvor- lige skader.

Styret bestemte seg å investere overskuddet i snøkanoner neste vinter.

Til høsten ble det støpt og bygd en egen brakke til kompressoren

som ble kjøpt rimelig gjennom Ola Dronsett fra Atlas Copco. Det ble også kjøpt inn jernrør og lagd dobbelt rørgate i hele bakken til snøkanoner ved rørlegger Jan Mar- tens Meyer. Når isen var trygg på tjernet, ble kompressoren tauet inn i bakken.

For å få vann i anlegget måt- te vannpumpe senkes frostfritt et godt stykke ut i tjernet. Med mot- orsag ble det skåret en råk, og rør og pumpe ble senket under isen og fastmontert. Etter noen dager fløt alt opp igjen og frøs fast i isen. Med lite snø og en iskald vinter skulle snøkanoner være redningen. Men ukyndig håndtering av anleg-

get resulterte i ising, og jernrørene frøys og sprakk.

Med to snøfattige vintre uten snøkanoner var det bare et tids- spørsmål når kommunen måtte overta gjelden, og da var det kro- ken på anlegget! Bakken lagt ned.

Men med nye brukere som drev med slopestyle og snowboard, kom en ny generasjon brukere og nye foreldre på banen.

BRATTBAKKENS VENNER ble startet i 2004. Med støtte fra kommunen har det blitt det fantas- tiske anlegget det er i dag, og som Nesodden kommune og foreldrene kan være stolte av.

Misjonskirken – en møteplass med dype røtter på Nesodden

AV DAGFINN HØYBRÅTEN

Misjonskirken på Alværn ble ferdig i 1984 og er i dag en aktiv møteplass for barn, unge og voksne. Foruten gudstjenester og barnekirke på søndag formiddag, er den arena for en rekke forskjellige aktiviteter og samlinger gjennom uka. Det spenner fra Barnekoret JOY til Møteplassen der man kan gjøre en god brukthandel til inntekt for gode formål og få seg en prat over en kaffekopp. Det er også formiddagstreff på ukedager og tweens-gruppe for ungdom. Kirka har et eget diakoni-team med tilbud om samtale og omsorgsarbeid. I oktober hvert år arrangeres festivalen HalloVenn med mye gøy for hele familien. Kirka leies også ut til ulike lokale aktiviteter.

Men Misjonskirkens historie på Nesodden går lenger tilbake. Allerede i 1889 ble Nesodden og Frogn

misjonsforening stiftet og opptatt i Misjonsforbundet, som nå har navnet Misjonskirken Norge. I tiden rundt århundreskiftet ble det holdt møter i Misjonsforbundets regi på ulike gårder i Nesodden og Frogn, blant annet på Sagstuen, Garder og på Fjeld. Ekteparet Helene og Hans Larsen Fjeld som kom til Nesodden i 1905, var aktive i dette arbeidet og startet søndagsskole tidlig på 1900-tallet.

Det var i forlengelsen av denne virksomheten at Nesodden Frie Misjonsmenighet ble stiftet den 12. oktober 1921. Det skjedde på et møte på Fjeld gård i stua til Helene og Hans Larsen Fjeld. Det var 31 innskrevne medlemmer fra starten av. I stiftelsesprotokollen står det: «Betingelsen for at kunne være medlem er kun det ene at man er et sandt Guds barn. Det er rum for alle Guds barn og kun for Guds

barn.» Allerede fra starten av var menigheten preget av ønsket om å forene mennesker for tvers av ulike syn, bl.a. på spørsmål om tidspunkt og form for dåp, som var et viktig stridsspørsmål i denne tiden. Hans Larsen Fjeld ble valgt til formann. Med seg i det første styret hadde han blant andre Eugen Dalen og Hans Høibraaten. Menigheten ble etterhvert knyttet til Misjonsforbundet.

Møtevirksomheten ble etterhvert konsentrert nettopp om stua på Fjeld. Der ble det satt inn trebenker og stoler nok til å samle opp til 50-60 mennesker på en søndagskveld eller en menighetsfest. Folk kom til fots eller til hest. Mary Fjeld, som var datter i huset, fortalte at det en gang var parkert så mange som ti doninger på tunet utenfor våningshuset. En av dem som gikk på møtene i den nye menigheten sammen med foreldre og søsken, var min egen farfar Bjarne Berntsen Høybråten. Han var født i 1908 og var medlem i misjonsmenigheten livet ut.

Foruten de faste søndagsmøtene var de første årene preget av et aktivt barnearbeid og sosial omsorg. Helene Larsen Fjeld stiftet barneforeningen «Lysglimt» i 1911. Hun arrangerte høstbasar og juletreffester som det gikk gjetord om på bygda. Om ektemannen Hans sies det at han var en rettferdig og respektert mann i bygda. Han var flink til å

besøke syke, ikke bare de som tilhørte menigheten.

Menighetsarbeidet fikk et oppsving like etter andre verdenskrig, yngre krefter kom til, og det ble tatt initiativ til å skaffe et fast lokale for menighetens arbeid. I 1950 kjøpte Nesodden Misjonsmenighet eiendommen «Skar» på Fjellstrand. Arne og Likki Aas var blant pådriverne for dette. Huset på eiendommen ble ominnredet til møtelokale gjennom en omfattende dugnadsinnsats. I årene som fulgte vokste både aktivitet, møtebesøk og medlemstall. Det ble holdt møtekampanjer, fester og konsert. Lokalet på Fjellstrand ble for lite for mange av disse arrangementene. I mange år arrangerte menigheten en juletreffest for alle i samfunnshuset på Tangen. Sommerstid hendte det at Nyborgjordet ble tatt i bruk til teltmøter. Barne- og ungdomsarbeidet skjøt også fart. Speiderarbeid, stikk-innom-kvelder for ungdommen og en egen musikkforening var blant aktivitetene. Menigheten mobiliserte også til innsats for misjonsarbeidet i regi av Det norske misjonsforbund i Afrika og senere i Latin-Amerika. Samarbeidet med de andre kirkene på Nesodden har også lange tradisjoner, blant annet med felles gudstjenester i påsken og pinsen. I 1977 fikk Misjonskirken sin første pastor på full tid.

Utover 70-tallet ble det klart at

Foto: fra Harald Lorentzens arkiv (koloreting, Ann-Turi Ford)

Hans og Helene Larsen Fjeld.

menigheten for lengst hadde vokst ut av lokalene på Fjellstrand, og planer ble lagt for en ny moderne arbeidskirke i Alværn. Nesoddens tidligere ordfører, Arne Hellerud, var sentral i dette arbeidet. Den ble reist med en omfattende dugnadsinnsats, gaver og private lån fra medlemmer av menigheten. Den ble vigslet i 1984 og har gitt helt andre muligheter for et utadventt og inkluderende menighetsarbeid. Misjonskirken Nesodden har i dag 112 medlemmer. Per Noreng som opprinnelig er fra Fjellstrand, fungerer nå som pastor, og Geir Kippenes er lederskapets leder.

Menigheten er tilsluttet kirkesamfunnet Misjonskirken Norge, som er et fellesskap av omkring 90 menigheter. De varierer i størrelse og er spredt over hele landet. Det meste av arbeidet foregår i menighetene: Gudstjenester, møter, barnearbeid, korvirksomhet,

ungdomsgrupper, speidergrupper. Det er omlag 11.500 medlemmer totalt i Misjonskirken Norge. Misjonskirken Norge er en enhetsbevegelse som vektlegger barne- og ungdomsarbeid, evangelisering og misjon. I Misjonskirken Norge er det frihet med hensyn til utmeldelse av andre trossamfunn, dåp og nattverd. Misjonskirken Norge eier og driver Ansgarskolen i Kristiansand. Her blir unge mennesker fra mange kirkesamfunn utrustet til tjeneste, enten på Ansgar Bibelskole eller på Ansgar Teologiske Høgskole. Det internasjonale arbeid skjer på fire kontinenter med engasjement i diakonale prosjekter og menighetsbyggende arbeid. Dette skjer i nært samarbeid med internasjonale søsterkirker. Misjonskirken Norge sammen med de andre kirkene i Norge medlem av Norges Kristne Råd.

Paul Qvist – den kanskje hardest prøvde av alle Nesoddens sokneprester

AV ESPEN TJERNSHAUGEN OG ANN-TURI FORD

Lørdag 26. oktober i år kunne resultatet av et fire år langt arbeid med jubileumsboka *Nesodden kirke 1175–2025* endelig vises fram. Det foregikk i Nesodden menighetshus i form av et seminar.

Under arbeidet kom vi over langt mer enn hva det var naturlig å ta med i boka – for eksempel den utrolige fortellingen om livet til Paul Qvist, før han ble halvøyas sokneprest i 1806. Her skal du få hans merkelige historie:

Paul Qvist ble født i Skevinge på Sjælland i 1768 og avla teologisk embetseksamen som 24-åring i København. Fem år senere foreslo en biskop ved navn Balle Qvist til et prestekall i den danske kolonien i Guinea i Vest-Afrika. Da kallsbrevet til å reise til de danske etablis-

sementene på Kysten Guinea kom 10. september 1795, var den unge teologen imidlertid blitt syk. Likevel var han innstilt på å gjennomføre reisen, som skulle foregå i begynnelsen av oktober med briggen «Jomfru Anna Maria».

Skipets eier, grosserer Jeppe Prætorius, var en av Danmarks rikeste handelsmenn – mye takket være slavetrafikk og kolonihandel. «Jomfru Anna Maria» kom seg av gårde med sitt mannskap, men havnet midt i en sterk storm. I likhet med en rekke fartøy i nærheten måtte skipper Jens Jørgensen Friis dermed søke nødhavn på norskekysten.

Slik havnet den 27 år gamle, syke Paul Qvist på Telemarks-kysten, trolig i Langesund. Her ble han væ-

rende på norskekysten en god stund. I januar 1796 viser nemlig kildene at han gjennomfører både en vielse og en gudstjeneste i Porsgrunn. Etter hvert friskner han noe til.

Fortsatt svak er han fremdeles innstilt på å reise til Guinea når han får ordre om det, men når tida er moden, har dessverre sykdommen vendt tilbake. Qvist må gi beskjed om at han ikke greier å oppfylle sin plikt i Guinea og ber om et annet kall. Nå har han imidlertid opparbeidet seg gjeld og trenger sårt inntekt.

343 SLAVER

Før vi går videre i Qvists historie, la oss slå følge på ruta til slaveskipet presten var ment å reise av sted med. Med en ny prest ombord, Randrup, seiler skipper Friis og hans mannskap av sted på en klassisk trekantshandelsrute. Første post er å bringe forsyninger til den danske kolonien på Guinea-kysten.

I handelsfortet Christiansborg – i dagens Accra, Ghanas hovedstad – blir forsyningene byttet ut med en fryktelig last, nemlig 343 slaver. Innen «Jomfru Anna Maria» og menneskelasten når sitt neste mål i oktober 1796, de dansk-norske koloniene på St. Croix på de karibiske øyer, er 51 av dem døde.

Menneskene i lasterommet byttes ut med sukker og kaffe før skipper Friis setter kursen hjem til Kø-

benhavn. Han må ha gjort en god jobb, for året etter får han føre det da velkjente og nybygde slaveskipet «Kongen af Assianthe». Friis' reise med «Jomfru Anna Maria» er den eneste seilas som er dokumentert med den skuta.

ET NYTT KALL

Tilbake til Qvist: Høsten 1797 får han, i Porsgrunn, et nytt kall i Kjelvik og Kistrand i Finnmark. Her skal han tiltre sommeren etter. Det blir bestemt at en tredel av embedsinntektene i Finnmark skal gå til nedbetaling av gjelden.

Nødstoppet har hatt sine gode sider, Qvist har nemlig funnet kjærligheten. Onsdag 13. desember 1797 gifter han seg med Martha Paulina Coucheron, datter til havnefogd Anton Coucheron.

Vielsen skjer hjemme i Couchérons hus i Porsgrunn og i august året etter er de nygifte på plass i Kjelvik – med konas halvsøster Christiana Ludvicha Løjenfeldt, med på flyttelasset.

I nord venter harde tider, især blir 1799 et år med store påkjenninger. Fisket 1798–99 slår feil og forgjengeren i prestekallet nyter nådens år – noe som resulterer i at Qvist ikke får noen inntekt – og ikke kan betjene gjelda.

Men andre har det langt verre. Tre år senere vitner kirkeboka for Porsanger om at Qvist har måttet

begrave mennesker som er døde av sult, og gudstjenestene blir ofte avlyst fordi det rett og slett ikke er folk i kirkebenkene.

Midt i elendigheten skjer det også fine ting. I juni 1799 får ekteparet Qvist datteren Pauline Maria. Samme år trykkes fire av Paul Qvists prekener i *Østs Litteraturblad* nummer 46/1799.

EN STORTÅ FATTIGERE

Men høsten bringer flere prøvelser. I oktober er sokneprest Qvist på vei fra Kjelvik til Kistrand, rundt tre mil unna, men oppholdes av sterk motvind. Han vil ikke skuffe menigheten som venter på ham i Kistrand, så etter to uker bestemmer han seg for å gå over fjellet.

Men det er tåke og Qvist går seg vill. Gjennom tre dager og netter tilbakelegger han åtte mil over det bratte fjellet, med kun gress og vann på menyen. Under åpen himmel ligger han våt og kald i høstnatten. «Siste Nat frøs Klæderne til Legemet» skriver han.

I et brev til biskopen i mars året etter forteller han hva som skjedde da han endelig kom til folk i Måsøy: «I stedet for at hjelpe mig tog Flugten, og nogle lagde sig paa Lur og vilde skyde mig i den Tanke, at jeg var en Russisk Røver.»

Qvist overlever medfarten en stortå fattigere, men kan gå videre i sitt harde kall etter et to måneders

sykeleie. Uten stortå er det sannsynlig at nesoddinger vil ha lagt merke til en viss haltende gange hos soknepresten – når han kommer så langt.

I brevet kommer han med en inderlig bønn til biskopen, og «anraaber Deres Høiærværdigheds kjærlige Omhu om Befordring til et mindre besværligt Kald». Det skal imidlertid gå en stund før han blir bønnehørt. Før det skal han og Martha få og miste to barn, sønnen Anton bare tretten dager gammel i april 1801 og datteren Wilhelmine på et drøyt år i juni 1805. Heldigvis får de også en ny datter, Cathrine, i tillegg til Pauline Maria, på nyåret 1802. Våren 1802 har Qvist også rukket å vie konas halvsøster Christiane og handelsbetjent Daniel Stroeck i Kistrands kirke.

Men i begynnelsen av august 1805 er tålegrensen nådd for ekteparet Qvist, de flykter til København slik at Qvist kan «soliticer», altså inntrengende be om, et nytt embete. Det er ikke akkurat noen bagatell å ta seg fra Nordkapp til København på denne tida, men det viser seg å være verd strevet. Han blir fritatt og kan sette kursen om til Nesodden.

I et brev skrevet 14. mai 1902 av en senere prestefrue til Kistrand, Hanna Otterbech, kommer det fram at et maleri, fra en av de to barnebegravelsene ekteparet Qvist måtte

gjennom, skal ha hengt i den opprinnelige Kistrand kirke.

ET LIDET BARN'S BÅRE

Hanna Otterbech har selv mistet sin datter Anna og blir så rørt av fortellingen om Qvist at hun skriver et brev til prestefruene som skal følge henne. «Hvor ofte har jeg havt lyst til å kige ind i den præstefrues hjem, hun som boede her for 100 år siden. Det er i kirken et billede, som forestiller en familie ved et lidet barns bære», skriver hun.

Tross iherdige forsøk har det ikke lyktes oss å finne maleriet. Hanna Otterbechs gripende brev ble imidlertid i sin tid trykt i flere aviser og tidsskrift. Der skriver hun at det er Hanna Otterbech «underlig at tænke på, at når dette brev åbnes, er jeg og alle mine borte og for længe siden glemt». Hun er redd mange av framtidens prestefruer skal «gjennemgå den samme lidelse som satte mig på den tanke at skrive dette brev».

«Det var vel sorgen, som dikterede presten at male det» skriver hun. Kanskje er det Qvist selv som har malt bildet?

«Når de frue læser dette brev» fortsetter Otterbech «er vel mitt lille barns grav gjævnet med jorden. Den skal ligge lige ved trappen til sakrestiet (mod øst). Anna Otterbech 14 måneder gammel. Hun var det deiligste barn, som nogen kunde se. Hun døde pludselig av en ond-

artet mavesygdom, som gikk her og tog flere småbørn. Og nu sidder hendes mor her så tung, så ulykkelig og kan ikke nogensinde blive glad».

Hun har to gutter i tillegg til lille Anna og skriver at de om en uke skal flytte til Øre ved Kristiansund, etter åtte år i Kistrand. «Her er tungvindt» bemerker hun.

ENDELIG TIL NESODDEN

Våren 1806 kan sokneprestparet Qvist endelig flytte inn i Nesodden prestegård, hvor han avløser Jens Abildgaard.

Heller ikke på Nesoddhøgda blir livet noen dans på roser. Qvist må håndtere Nesoddens del av kornmangelen skapt av Napoleonskrigene og flere uår på rekke og rad. Dette er de såkalte barkebrøddagene, og mange har det vanskelig. Kirkesognene får låne korn fra de kongelige magasinene. Nesodden med Oppegård får tjue tønner havre, rundt 1.600 kilo, fra magasinet på Akershus festning. Meningen er at dette skal komme de mest trenghende familiene til gode, men de som får kornlån må kunne garantere at de skal betale like mye korn tilbake. Dermed blir det ikke særlig korn på folk som for eksempel Kirstine Jonsdatter i Ommen, alene med små barn etter at mannen Lars var utkalt til krigstjeneste.

Sokneprest Qvist tar til orde for at kun gårdbrukerne, og ikke hus-

Foto: Bernd Engvik, kirkefjerner i Oppegård kirke

Korset til minne om Paul Qvist finnes i Oppegård kirke og har denne inskripsjonen:
«Salige ere de fredsommelige! Thi de skulde kaldes Guds børn. Mathæi 5 capt. 9 v.».

mennene, burde oppta kornlån. Husmennene har jo ikke jord nok til å produsere til tilbakebetalingen. Han skriver et brev om saken til stiftsamtmannen og påpeker systemets urimelighet. Dette ser ut til å ha møtt en viss forståelse. Når Kråkstad, Ås og Vestby høsten 1808 må betale tilbake 2.750 tønner, tilbakebetaler Nesodden med Oppegård bare 120 tønner. Riktignok var Nesodden og Oppegård mye mindre jordbruksbygder enn de tre andre.

TRE NYE DØTRE

I prestegården skal Martha og Paul Qvist få ytterligere tre døtre. Det kommer en ny Wilhelmine sommeren 1806, Andromeda blir født i november 1808 og Lucretia kommer i februar 1811, som Qvists sjuende barn, hvorav fem overlevde.

Samme år som Lucretia blir født, stiftes Follo Distriktsselskab, en underavdeling av Selskapet for Norges Vel som ledes av Christian Magnus Falsen. Selskapets fanesak er å få et eget norsk universitet på beina. På forhånd var det blitt sendt ut et rundskriv, som sokneprest Qvist ikke helt har hatt tid til å gjøre noe med. Dermed var ingen representant fra Nesodden til stede på stiftelsesmøtet og kunne støtte saken. Falsen blir såpass skuffet over dette at han i august samme år sender Qvist et temmelig fornærmet brev.

Han «havde formodet» at Qvist «med Iver og Kraft» hadde villet engasjere seg den viktige saken.

Qvist ser ut til å ta hintet, for i mars 1812 blir Nesoddens første sogneselskap etablert med Qvist som leder. De sender hele 430 riksdaler til det nye universitet, donert av en ukjent.

1814 OG SELVSTENDIGHET

To år senere står en annen uhyre viktig sak på agendaen, nemlig den norske selvstendighetskampen. I februar 1814 velger menighetene valgmenn, etter å ha avlagt ed om å stille seg bak kampen. Valgmennene skal i sin tur velge representanter til Riksforsamlingen på Eidsvoll. For sognene Nesodden og Oppegård blir Paul Qvist valgmann, sammen med Jacob Jacobsen Ormerud. De får også ansvar for å velge Akershus' tre representanter, og går for sorensskriver Christian Magnus Falsen som Follo amts representant.

Nesodden kirke blir en av landets rundt tre hundre valglokaler foran Norges første nasjonale valg. Kirkene var jo det naturlige sentrum for bygdas offentlige liv, og prestegjeldet ble grunnenheten i valgordninga.

DØD AV BLODGANG

I 1814 skjedde noe enda mer dramatisk for familien Qvist og menigheten på Nesodden. Sokneprest

Paul Qvist dør av *blodgang*, altså dysenter, bare 48 år gammel.

Et av barna dør også av samme sykdom. Trolig har de på en eller annen måte fått i seg tarmbakterier. Etterfølger Reiersen skriver senere at de skal ha blitt smittet da de innkvarterte tropper i forbindelse med krigen med Sverige, sommeren 1814. De dødbringende bakteriene kan muligens ha kommet fra deler av generalmajor Arenfeldts brigade, som da var i bevegelse mellom Christiania, Follo, Moss og Rygge.

Sogneprest Paul Qvist gravlegges i Oppegård og får et forseggjort jernkors som gravmæle. Jernkorset finnes fortsatt i Oppegård kirke og skal være kirkens eldste minnesmerke. Han gravlegges der, slik at hans enke Martha Pauline Coucheron skal ha kort vei til graven. Når mannen dør, flytter nemlig hun til Grimo med sine fire mindreårige jenter. Denne plassen, som vi først hørte om i 1629 (> x) ser ut til å være eid av Nesodden kirke hele denne tida og er på ett eller annet tidspunkt blitt til et enkesete.

ENKE I ELENDIG HUS

Martha Pauline Coucheron har svært dårlig økonomi og blir boende på Grimo med de gjenværende barna i mange år. Husværet er elendig, ifølge Qvists etterkommer i prestegården:

«En Bolig, der mere lignede Dyr

Huler, end et Hjem for menneskelige Væsener, thi Stormen hylede gennem de aabne Sprækker, og Regnen levnede ikke Beboerne et tørt Leie i Sengen.»

Skildringen er ført i pennen av Nesoddens neste sogneprest Hans Chrystie Reiersen åtte år etter Qvists død, 16. april 1822. Da ser han seg nødt til å rykke inn en kunngjøring i *Christiania Intelligentsedler*, med overskriften «Den ulykkelige Familie». Han forteller at Qvists enke og barna etter lang tid i elendighet fikk hjelp av både biskop, presteskap og konge til å sette i stand hovedhuset og bygge nytt uthus og stabbur – for så å oppleve at det hele brant ned:

GLØDENDE RUINER

«Tirsdagen den 26de Marts, da en stærk Nordenvind rasede, opkom Vaadeild i den gamle Bygning, som i et Øieblik lagde Hovedbygning, Udhuse med Fourage og Stolpebod i Aske, hvorved de Ulykkelige maatte forlade de glødende Ruiner, uden at rædde andet end noget Indboe. De befinde sig nu i en huusvild og nødlidende Tilstand, uden mindste Udsigt til blidere Kaar for Fremtiden, naar ikke veldædige Mennesker række dem en hjælpsom Haand i denne forladte og hjælpeløse Forfatning.»

«Jeg frembærer da, til alle gode Mennesker, de Betrængtes stille

Sukke, og anraaber om Hjælp til at opretholde denne ulykkelige Familie og mildne deres trange Kaar. De Ulykkeliges inderlige Tak, med eders egen indvortes Overbeviisning og blide Følelser være eders Belønning for den gode Gjerning!»

Etter hvert flytter Qvists enke til Schous gård i Storgata i Christiania, hvor hun dør i 1854. Hennes fire etterlatte døtre er alle titulert med «Jomfru». Martha Pauline Coucheron begraves ved mannens side på Oppegård kirkegård.

NUMMER 17. I REKKA

Den hardt prøvede Paul Qvist er den 17. soknepresten i Nesodden kirke som vi kjenner navnet på.

I *Nesodden kirke 1175–2025* finner du resten av de 42 prestene vi kjenner navnet på, alle fra etter reformasjonen. Her finner du kataloger over mange andre ting, som reloveringer, gjenstander og så videre. I tillegg til en kronologisk framstilling av kirkens historie har boka også temakapitler og transkriberte

kilder. Det hele er illustrert med Leiv Bjerves fotografier, historiske bilder, spesiallagde illustrasjoner lagd av Selma Enoksen og nye kart.

KILDER:
Research:
Espen Tjernshaugen.

Nettressurser:
www.skipper.dk/index.php?page=forside
www.skipper.dk/index.php?page=relation/person_info&person_id=2949
www.chrarkiv.dk/wp-content/uploads/2023/01/Prtorius_-_familien.pdf
www.jmarcussen.dk/index.html
www.soundtoll.nl/#home
www.soundtoll.nl/#detail/291972
www.slavevoyages.org/

Arkiver:
Rigsarkivet, Koloniernes Centralbestyrelse, Vestindisk Kontor, Guineisk journal 1794 – 1804.
Rigsarkivet, Koloniernes Centralbestyrelse, Vestindisk Kontor, Guineisk journal 1794 – 1804, 1796/No. 259.

Litteratur:
Hernæs, Per O, *Slaves, Danes, and African Coast Society: The Danish Slave Trade from West Africa and Afro-Danish Relations on the Eighteenth Century Gold Coast* (Trondheim, 1995).

Marthe Andersen fra Toveien

Av JOHN ENGSTRØM

I en samtale med min tante og daværende eier av Solstua (gnr/bnr 31/11), Ingegerd Engstrøm Halvorsen, fortalte naboen Karl Torgersen om Marthe, som bodde på dette stedet som nå heter Solstua. mens han var barn. Karl var født i 1889 og vokste opp på småbruket Bekkbråten (gnr/bnr 6/2) sammen med sine foreldre og en rekke søsken. Han overtok etter hvert småbruket og levde der resten av sitt liv. De to eiendommene ligger overfor hverandre langs Toveien på Nesodden. Samtalen fant sted i 1963, og Ingegerd skrev ned det Karl fortalte:

«Dette er fra tiden før år 1900. Hun het Marthe og var fra Värmland. Hun var ikke kommet alene, men hadde en gubbe med seg, som het Ola. De tok arbeid på gårdene omkring, Marthe som taus (tjenestef jente) og Ola som gårdsgutt. Lønningen var liten. Mest ble den gitt

som naturalier. Marthe, som var i 20-årene, var dyktig i sitt arbeid. Hun var budeie og vevet med garn som hun spant selv. Arbeidsdagen var lang, men Marthe var ung og sterk. Vi har grunn til å tro at vadmelet som hun laget til seg og Ola, var vakkert, for det skulle brukes til bryllupsklærne deres. Ola dro inn til Kristiania for å få klærne sine sydd, og Marthe fulgte ham glad og lykkelig til båten som han skulle få følge med. Båten var lastet med forskjellige ting som bøndene reiste til byen med for å få solgt eller byttet i andre varer. Blant annet ble det laget en mengde sopelimer, som var en god handelsvare. Ola hadde vadmelsbunten sin under armen og svingte muntert med den bulkete hatten sin til Marthe da karene tok til årene. Marthe gikk og ventet på sin Ola hele sommeren, ja den neste med, men Ola kom aldri tilbake. Arbeidsplasser skiftet hun nok, men aldri sin lengsel etter Ola.

Marthe var sterk og dyktig, og hun var godt likt. Friere kom det også, men Marthe bar på en drøm for seg selv – ja, ikke helt for seg selv, for folk kunne fortelle at de hørte Marthes stemme i skogen i sene høstkvelder. Hun ropte: Hvis du hører meg Ola, så svar meg nå! Men noe svar fikk hun aldri fra sin Ola. Det hendte nok at hennes arbeidskamerater kunne slå frampå om at nå fikk hun glemme den svikfulle Ola. Han hadde nå vært en nokså lettlivet kar, og nokså glad i det sterke. Men da lukket liksom Marthe seg igjen. Og underlig nok var det ingen som trengte seg inn på henne. Bare en eneste gang nevnte hun Ola for en ung jente ute på gården som gjorde seg i stand for å gå på dans. Marthe så smilende på den unge jenta og sa: Du skulle ha sett Ola danse, han var nesten ikke nede på gulvet med foten.

Årene gikk, og Marthe gjorde arbeidet sitt til husbondfolkets tilfredshet så lenge kreftene holdt. Hun var noen år på forskjellige gårder. Så sa hun opp og flyttet til et nytt sted. Det så ut som om hun var redd for å slå rot. Til slutt kom den dagen da hun måtte se i øynene at lange arbeidsdager var vanskelig å klare for henne. Hun hadde ikke fått lønn for arbeidet sitt, så hun hadde ikke noe igjen til alderdommen. Men med den samme ro som hun hadde vist i sitt lange arbeids-

liv, gikk hun til stedets fattigforstander og bad om hjelp til å få et sted å bo. På det stedet som nå er Solstua, sto dengang en bitte liten stue med bare ett rom. Den var satt opp med en enkel plankevegg, og rundt denne veggen var det satt tett med rundstaur. Never og annet tettemateriale var lagt mellom veggen og rundstaturene. Hit fikk Marthe flytte, men hun fikk ikke stedet alene. Hun måtte dele det med en av stedets gamle, Gulmon. Om dette navnet er en forvanskning som ble brukt i dagligtale, vet vi ikke. Da Marthe og Gulmon flyttet inn, var Karl en liten gutt. Marthe og Gulmon levde fredelig sammen i mange år. De brøt opp jorda og satte poteter. Om vinteren ble potetene oppbevart i en jordkjeller som Gulmon hadde laget. Den var så godt laget at potetene ikke frøs. Om høsten plukket de skogsbær som Marthe reiste inn til byen med. Der fikk hun byttet bærene med mel, som hun bar hjem i bærtina si. Litt mat tjente hun også ved å strikke for bondekonene på stedet. Hun var godt kjent med dem. En kan kanskje ikke si at Marthe og Gulmon hadde huset helt for seg selv, de delte det med en mengde veggedyr. Marthe stekt potetvaffer på peisen i et jern med langt skaft. Når de var stekt, la hun dem på senga si, men før hun la dem inn i skapet, feiet hun dyrene vekk med

Foto: Nesodden historielag (Koloreing, Ann-Turi Ford)

Marthe Andersen

en hønsevinge. Til slutt ble dyrene så mange at det ble satt opp en ny liten stue. Men da den gamle stua ble brukt som brensel i den nye, flyttet dyrene inn igjen.

Fra forsorgen fikk de 4 kroner pr. måned hver. Marthe, eller kanskje det var Gulmon, hadde vært løsmunnet og fortalt at Marthe hadde spart opp 30 kroner. Dette kom fattigforstanderen for øret, og bidraget ble holdt tilbake i flere måneder. Marthe var nøye med pengene. Som gammel fikk hun smågutter til å gå ærender for seg. En gang manglet det 5 øre. Den gutten betrodde hun siden aldri sine penger til.

Gulmon døde, og Marthe fikk en ny, gammel mann inn hos seg. Omsider ble de imidlertid begge så gamle at de ble satt i forpleining hos folk i bygda. På det stedet som Marthe bodde i så mange år, hadde hun plantet en rosebusk

Gammelt foto av
Marthe Gulmon, S.
hun gikk på legg fra gård
til gård, på mormor Rihkas
tid, hun var eller hadde så
meget reggelas at segghelstka
stanset.

Åhr 2-2-1982.

Dette har jeg fått etter min mor
Oscar Emilie. R.S.

nær stua. Han som vi (Ingegerd og Birger Halvorsen) kjøpte stedet av (Ragnar Edvardsen), fortalte at han hadde forsøkt å utrydde Marthe-rosa både ved å brenne den og trekke opp rota, uten at det hadde lyktes. Når dette skrives (1963), står den der fremdeles. Den er dobbel, mørkerød og med en fin duft. Litt uryddig er den kanskje, men vi synes den forsvaret sin plass.»

ETTERSKRIFT

Noen tilleggsopplysninger hentet fra Digitalarkivet:

Det er uklart på hvilket tidspunkt Marte flytter til plankeskuret i Toveien, men det må ha vært en gang mellom 1866 og 1875. Trolig kommer hun dit allerede i 1867. I folketellingen 1865 er Marte registrert som beboer på gården Urianstad (tellingskrets 002 Vestre, Bosted 0066, løpenr 335b). Her er hun oppført som Marte Andersdatter fra Sverige, 41 år. Interessant er det også at hun her er oppgitt å være husholderske for Ole Nilsen, 50 år, ugift vedhogger fra Sverige. Dette er trolig den samme Ola som Karl fortalte at Marte hadde snakket så mye om. I Ministerialbok for Nesodden 1848–1868 finner vi dessuten at Marte og Ole Nilsen åpenbart fikk en dødfødt datter i august 1866. Kanskje kan denne drama-

tiske hendelsen ha utløst det som skjedde videre, der Ola ifølge Karls fortelling dro av gårde med båten og aldri kom tilbake til Marte.

En ny, dramatisk livsendring ble det også for Martes del, for året etter at hun fødte det dødfødte barnet, giftet hun seg. Ministerialbok for Nesodden prestegjeld 1848-1868 (side 152, løpenr. 11) viser nemlig at Gudmund Andreassen og Mathea Andersdatter (født 1825 i Sverige) ble viet 29.12.1867. Brudgommen Gudmunds bosted er oppgitt som Bækbraaten. Dette er trolig ikke småbruket Bækbraaten, for i folketellingen 1865 er familien Torgersen allerede bosatt der, og Gudmund er ikke del av denne husstanden på det tidspunktet. Det er derfor sannsynlig at han hadde bosatt seg på den lille tomten over veien for Bækbraaten allerede da. Det er da rimelig å anta at Marte også flyttet dit etter hun ble gift med Gudmund, eller Gulmon, som Karl kalte ham. I folketellingen 1875 er Gulmund Andreasen (født 1818 i Haabøl) og hustru Marte Andersdatter (født 1825 i Sverige) oppgitt som beboere på Bækbraaten (bosted 0100, tellingskrets 001).

I den neste folketellingen i 1891 står Marte registrert som Marthe Andersen. Marthes bosted er nå registrert som 039 Sandagerplads, og hun er fortsatt ført opp som gift

og hustru til Gudmund Andreassen, født i 1818. (Kilde: Folketelling 1891 for 0216 Nesodden herred.) Gudmund er nok en formell skrivemåte for «Gulmon», som var det navnet Karl Torgersen brukte i sin fortelling. Det er derfor sannsynlig at «Sandagerplads» i 1891 er samme bosted som «Bækbraaten» i 1875. Plassnummeret i 1891 er 039 under tellingskrets Berger.

Ektemannen Gudmund Andreassen finnes ikke lenger i folketellingen 1900, så han har sannsynligvis dødd i løpet av denne tiårsperioden. Det samsvarer også med at Marte ble registrert som enke i 1900-tellingen. I folketellingen for 1900 er det på Bækbraaten nordre (plass under gårdsnr 31) registrert to beboere som «understøttes av Nesoddens fattigvesen». Dette er Marthe Andreassen, født 1825 i Jernsko sogn i Värmland, og Andreas Hansen, født 1822. Begge er registrert som henholdsvis enke og enkemann. Det er registrert at plassen driver med korn/poteter, i dette tilfellet er det nok bare poteter. (Kilde: Folketellingen 1900 for 0216 Nesodden herred, Tellingskrets 001, 0034 Bækbraaten nordre).

Det er tydelig at inndelingen av tellingskretser og plassnummer for denne lille plassen har blitt endret i de ulike folketellingene fra 1875 til 1900. Sandagerplads hører i 1891

under gnr 31/1, slik som bostedet Bækbraaten nordre fra tellingen i 1900. Dette stemmer med at Solstua senere er skilt ut fra Gnr 31 (Sandaker søndre) med eget skjøte (i 1944, som gnr/bnr 31/11). Det finnes for øvrig ingen plass med navn «Bækbraaten nordre» i 1891, bare gården Bækbraaten, som har gnr/bnr 6/2. «Sandagerplads» og «Bækbraaten nordre» er derfor utvilsomt samme sted.

Andreas Hansen, enkemannen som Marthe bodde sammen med i 1900, var født i 1822, noe som passer med fortellingen til Karl Torgersen om at Marthe fikk en annen gammel mann inn hos seg de siste årene. Når Marthe måtte flytte fra Bækbraaten nordre/Sandagerplads/Solstua, er uklart,

men det må ha vært en gang mellom årene 1900 og 1905. I Klokkerbok for Nesodden prestegjeld, Nesodden sogn 1905-1924 (side 204 løpenr 8), er Marte Andersen, født 1825 i Sverige, registrert som død 16. juni 1905. Her er for øvrig Marthe igjen ført opp som ugift og med etternavnet Andersen, som i folketellingen 1891, dette til tross for at hun var blitt formelt gift med Gudmund Andreassen i 1867 og åpenbart fortsatt bodde sammen med ham til etter 1891. Siste bosted for Marthe er i dødsregisteret oppgitt som Bleksli. Dette samsvarer med fortellingen om at hun de siste årene var blitt så gammel og skrøpelig at hun måtte bo på legd i bygda.

Fra Langfjeld til Minnesota

Av HARALD LORENTZEN

Langfjeldgårdene ligger nord og rett opp for Gjøfjell gård på Fagerstrand, herfra reiste en rekke ungdommer til Amerika.

I siste delen av 1870 og de tidlige 1880-årene kom det mange nybyggere til Lac Qui Parle County, i staten Minnesota. Her var på den tiden ganske øde. Ingen jernbane og bare noen få veier eller stier som gikk over prærien.

I staten Minnesota ville myndighetene at dette landskapet skulle bli dyrket opp. De averterte i avisene i mange europeiske land, og her ble det fortalt at hvis de kom til den delen av Minnesota, kunne de få 160 «acres» med land gratis hvis de bosatte seg, dyrket opp og bodde der i fem år. De kunne også få ytterligere land gratis mot at de plantet trær og passet på at disse ikke ble hugget ned. Det var ikke rart at mange reiste over på slutten av 1870 årene.

Carl Anton Halvorsen reiste som den første fra Langfjeld. Han dro med dampskipet «Island» den 1. april 1886 fra Kristiania. Han var 18 år gammel. Reisen var bestemt til Minneapolis. Det kostet ham 141 kroner. Han kom til Lac Qui Parle County i Minnesota. Trolig begynte han å arbeide for nybyggere som var i ferd med å etablere farmer, eller ved jernbanen, som nå spiste seg innover i det den gang øde landskapet.

Så fikk han arbeid på gården til den svenske nybyggeren Anders Erickson. Her skulle mannen fra Langfjeld ha fått et godt øye til datteren til Erickson, som het Mathilde. Det ble forelskelse og giftemål i 1890.

De bosatte seg på hans svigerfars farm, og lykken smilte til de unge. Den 7. juli 1891 fikk de deres første barn, en sønn som fikk navnet Henry. Men det var også tragedier. Deres neste barn, sønnen Ludwig

Carl Anton Halvorsen og hans andre kone Anna f. Varud omkranset av deres 11 barn og Carl sin første sønn Henry.

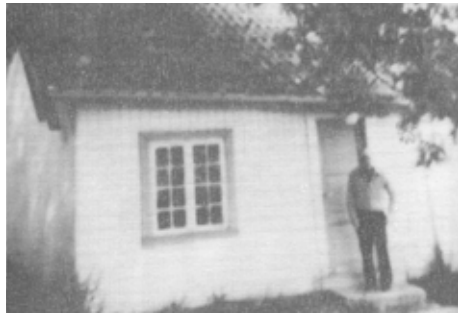

Alle foto: fra Harald Lorentzens arkiv

Brudebilde av Carl Anton Halvorson og Anna Erickson i 1890.

Huset fotografert i 1980.

Slik så huset ut for ca. 20 år siden.

Det store flotte huset på farmen til Carl Anton Halvorson fra Langfeld Rundt 1925.

døde kort tid etter fødselen rundt juletider 1892.

Carl sin kone fikk nå sukkersyke. På denne tiden var det ingen Insulin å få som kunne hjelpe henne, samtidig var hun også blitt gravid igjen.

Carl reiste til en nabofarm hvor det bodde fire unge piker. Han leiet en av disse for å få henne som hushjelp. Om ikke dette var nok, fikk Carls kone også påvist tuberkulose. Han tok henne med til Minneapolis for å se om det var hjelp å få. Kort tid senere døde imidlertid både hans kone Mathilde og deres nyfødte barn.

Carl hadde nå en forferdelig vanskelig tid. Hans sønn Henry var blitt tre år gammel. Carl skulle samtidig drive farmen sin. Hans svigerforeldre ville adoptere Henry, men Carl tenkte at hvis de først hadde fått ham, så ville han aldri få sønnen tilbake. Han gikk så til noen gode naboer og spurte om ikke de kunne passe lille Henry mens han arbeidet. Å være både far og mor, lage mat og passe barn var en umulig oppgave for en alenefar i den

tiden. Han reiste til Anna Varud, piken som hadde vært hushjelp da kona var syk, og spurte om ikke hun kunne gifte seg med ham og hjelpe han med huset og sønnen. Hun var nå en 19 år gammel pike.

De giftet seg 29. oktober 1896. Med hans andre kone Anna Varud fikk han hele 11 barn.

Carl Anton døde 1933 snaue 66 år gammel under navnet Carl Anton Halvorson (i Amerika brukte de «son» og ikke «sen» i etternavnet). Kona Anna levde til 1956 i Minnesota. Det yngste av barna het Harold Halvorson. Han var hjemme på Langfeld på Nesodden på besøk rundt 1980, og han døde som den siste i den store barneflokk på 11 i Amerika i 2002.

Bildene er fra familien Halvorson i USA.

KILDER:

Historien er basert på slektsboken «Carl A. Halvorson» – «Family History» – «Past and Present». Laget 1980 av Walter Gollnick. Nesodden Historielag – Gårdsarkivet skannet. Nesodden Kirkebok 1858 Digitalarkivet. Bilder fra familien Halvorson i Minnesota.

Isdamrunden ved Spro og Svestad

Av STEIN TURTUMØYGARD

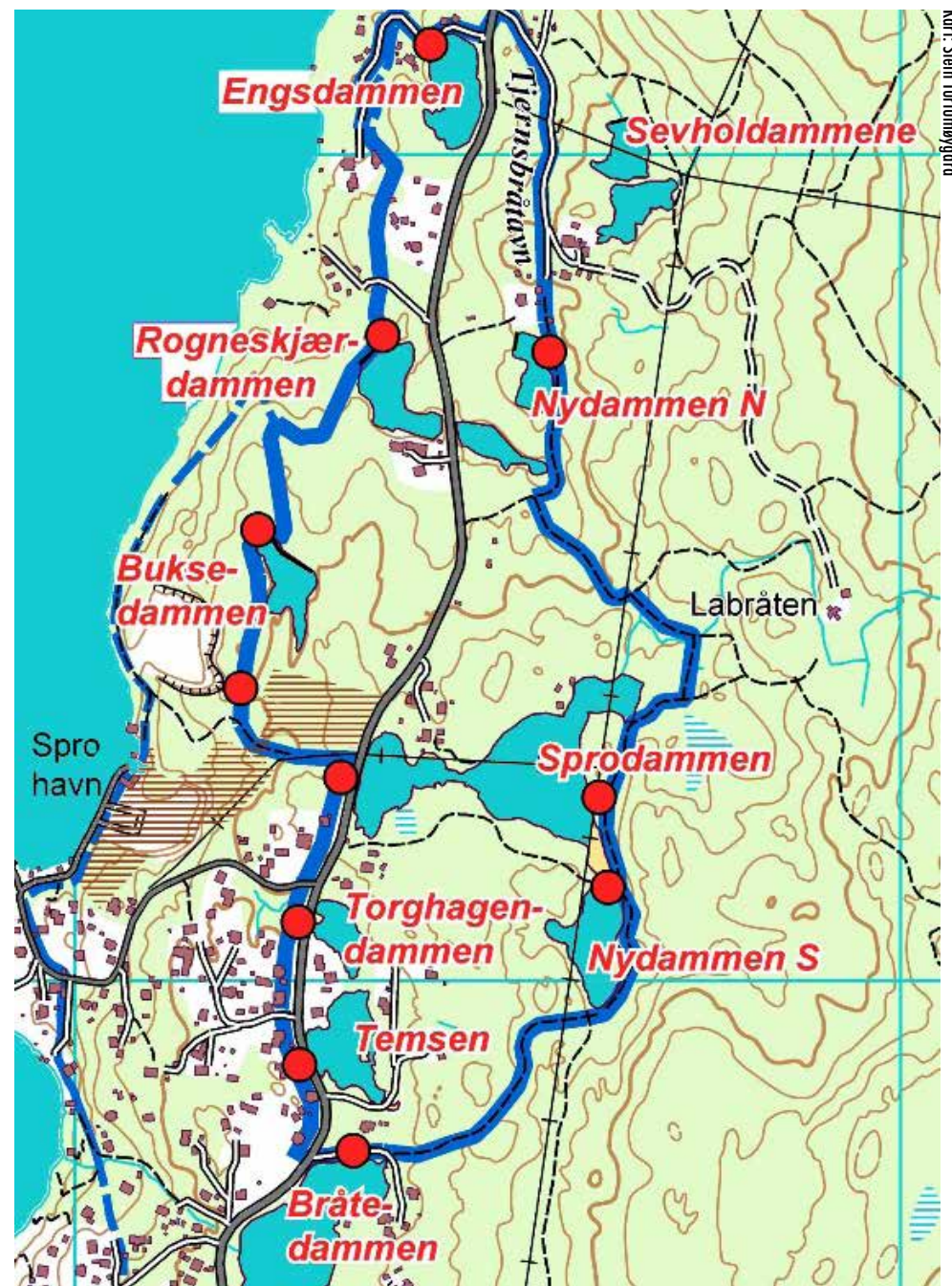
I *Sopelimen* 2018 og 2021 har Gunhild Skatteboe og Frode Gjertsen fortalt om isdriften på Nesodden mellom 1860 og 1930. Tjern og myrer ble demmet opp med solide gråsteinsmurer. I perioden omkring 1900 var Nesodden landets største iskommune, med eksport fra mer enn 30 dammer og tjern. Hvert år ble tusenvis av isblokker skipet av gårde til Europa. London og andre storbyer vokste voldsomt på denne tiden, de trengte is for å lagre matvarer.

Det var gode penger å tjene på iseksport, og hundrevis av nesoddinger arbeidet i isindustrien. Mot slutten av 1920-tallet dabbet eksporten av. Da fikk Europa noen kalde vintre, og deretter overtok de moderne kjøleanleggene.

I løpet av isepoken bygget nesoddingerne flere titalls gedigne demninger, ishus og isrenner. De fleste lå i nærheten av kysten, der isblokkene ble lastet over på store isskuter.

Landskapet ble forandret, og i dag ligger dammer og murer som historiske minner fra istiden. Særlig tydelig er dette i området ved Svestad og Spro. Her kan vi fortsatt finne 12 dammer som ble anlagt for snart 150 år siden. I vår tid er dette området utpekt som et kulturhistorisk område av nasjonal interesse.

Nesodden Historielag og Nesodden Turlag har sammen skiltet og merket en rundtur langs disse dammene. Denne «Isdamrunden» er rundt 3,6 km lang, og snor seg fra Engsdammen i nord og sørover gjennom Svestad og Spro. Kartet viser den merkede traseen. De røde prikkene markerer skilt som Historielaget har satt opp. På skiltene finner du beskrivelse av dammene og noen av menneskene som levde her den gang. Skiltene har også QR-koder med lenke til bilder og mer utfyllende informasjon.

Isdamrunden leder oss forbi de gamle isdammene ved Svestad og Spro. Dette landskapet er utpekt som et kulturhistorisk område av nasjonal interesse.

Innvielsen av Isdamrunden

AV BARBRO HELGESEN

Til tross for regn, møtte hele 102 personer opp til innvielsen av Isdamrunden 20. oktober. Over all forventning og veldig hyggelig! Det var fint å starte ved Nordre Spro bussholdeplass. Deretter gikk turen ned mot sjøen på merkede stier forbi isdammer, på demninger og langs synlige spor av en svunnen storhetstid. Med gode guider fra Nesodden Turlag og interessant og morsom beskrivelse av historien rundt isdriften ved Nesodden historielags Stein Turtumøygard, gikk hele følget i ruslefart også innom Rogneskjær, Saga og Engsdammen. Turgjengerne fikk bl.a. lære om isskjæring, isrenner og ishus, og hvordan salg og eksport av is foregikk. Etter kryssing av riksveien, gikk turen opp Tjærnsbråta-veien mot Sprodammen. Underveis ble det flere historier om tidligere lokale personligheter og Nesoddens utvikling. Kjell Thoreby stod klar med kaffekjele og grill da det var tid

for en pause. Lise Granerud hadde bakt boller og det ble en trivelig stopp for endelig å nyte matpakka rundt bord og benk. Økonomisk bidrag fra Kiwanis har gjort dette mulig. De har også bidratt til nye informasjonsskilt. Løypa fremstår nå med god merking og tilrettelegging. Turlaget og historielaget har hatt et godt samarbeid og det har gjort en del av Nesoddens historie lettere tilgjengelig og turmulighetene flere i bygda vår. Det deltok turgåere i alle aldre og stien kan med sine naturlige stoppesteder og variasjon, også anbefales for barn.

Stor stas var det at ordfører Cathrine Kjenner Forsland deltok og stod for den offisielle markeringen ved åpningen. Hun takket for samarbeidet, vektla folkehelseperspektivet og roste de som har bidratt. Nå er det bare å håpe at flere finner veien til stien!

Bildene på neste side er fra turen.

Alle foto: Barbro Helgesen

Husmannsdagen 2024

AV LISE GRANERUD

I samarbeid med Nesodden turlag gjentok vi husmannsdag på Nesodden 22. september 2024. Etter en vellykket dag på plassen Hokholddammyra i fjor, flyttet vi i år tur og historieblikket til Johnsrud, To-området og Røerskogen med husmannsplassen Ravensborg.

Stein Turtemøygard fra Nesodden historielag var turens fortellerguide, og hadde utallige små og store historier om livet i husmannsskogen på midten av 1800-tallet. Start på Alværn, via To gård til plassen Ravensborg.

Nesodden historielag har forfattet og laget informasjonsplakater om omtrent 20 plasser rundt på halvøya. Og husmannsgutta Kjell Thoreby og Terje Gudbrandsen har gjennom flere år sørget for å holde stier og annet åpne slik at vi kan finne fram til plassene.

Denne spesielle husmannsdagen hadde vi i tillegg til kaffebål og brukbart høstvær, også et lite tablå/skuespill om hvordan livet kunne arte seg på en plass i skogen i riktig

gamle dager. Vi fikk møte Bolette, framført av Anne Fristad, skuespiller som bor her på Nesodden. Med sitt «fjerde barn» i magen beskrev hun hverdagen for en husmannsfamilie på Ravensborg, med manus av Kjell Thoreby. Ikke noe lett liv, men jaggu om de klagde disse våre staute formødre og forfedre! Vi satser på ny husmannsdag neste år.

Sammen for fortiden

Av ELI VINJE

Fortidsminneforeningen og historielagsbevegelsen har felles mål om på best mulig måte ta vare på fortiden, fordi det er vesentlig læring og forståelse av samtiden i dette. Dette gjenspeiles både i sentralt og lokalt arbeid og fungerer veldig bra, og enda bedre når vi forener våre krefter. Vi står også sammen i ønsket om å formidle kunnskap om fortiden.

FORTIDSMINNEFORENINGEN

«Fortidsminneforeningen har som formål å arbeide for bevaring av vårt lands verneverdige kulturminner, samt skape allmenn forståelse for verdien av disse. Vi skal være den ledende frivillige organisasjonen i det norske kulturminnevernet. Våre hovedoppgaver er å forvalte våre historiske eiendommer, arbeide for å styrke tradisjonshåndverket og bygningsvernet, engasjere oss i lokale vernesaker og påvirke kulturminnepolitikken i Norge.

Vi kjemper for at verdifulle kulturminner og kulturmiljøer skal bli

tatt vare på for ettertiden. Noen tror at kulturminner må være veldig gamle for å bli verdifulle. Slik er det ikke. Vi bryr oss om kulturminner fra alle tidsepoker, men har en spesiell forkjærlighet for historiske bygninger og bygningsmiljøer.

Fortidsminneforeningen er en landsomfattende organisasjon basert på frivillige krefter. Foreningens høyeste organ er representantskapet som utnevner et hovedstyre. En generalsekretær leder hovedadministrasjonen i Oslo, mens fylkesavdelinger og lokallag over hele landet står for foreningens samlede aktiviteter.

Fortidsminneforeningen har norsk navn på bokmål og nynorsk samt navn på kvensk og nord-samisk. På engelsk heter vi National Trust of Norway.»

Fortidsminneforeningen har i stor grad konsentrert seg om å ta vare på gamle hus og eiendommer, inklusive kirker og stavkirker. Utlagte verdifulle eiendommer er dermed reddet for ettertiden og kan

besøkes i dag. Fortidsminneforeningen har også mange hus som en til dels kan leie seg inn i og oppleve å bo i et gammelt miljø, et populært tiltak til glede for mange.

HISTORIELAG

Historielagene står for aktiviteter som kulturminnevern, museumsarbeid, slektsforskning, kilderegistrering, innsamling av folkeminner og utgivelse av årbøker. Fordi historielag er så nært knyttet til lokalmiljøet, kommer man i utstrakt grad i kontakt med miljøet man bor i.

Historielag er en vanlig betegnelse på lokalhistoriske foreninger. Historielagene springer ut fra en kommune og representerer omfattende kunnskap om svært mye av det som har skjedd i kommunene gjennom tidene. De fleste historielagene er tilsluttet Landslaget for lokalhistorie.

LANDSLAGET FOR LOKALHISTORIE

Landslaget for lokalhistorie er en paraplyorganisasjon for historielagene. Det er landets største kulturvernbevegelse. Det finnes historielag i nesten hver kommune i Norge. Disse gjør et viktig arbeid med å ta vare på og formidle vår felles kulturarv. Historielagsbevegelsen gir ut hundrevis av publikasjoner hvert år og gjennomfører en mengde arrangementer overfor publikum,

skoler og andre interesserte. Historielagene er kunnskapsbanker for sitt lokalmiljø og sitter på viktig informasjon om hendelser og mennesker som har levd i kommunene.

Noen historielag har eksistert i over 100 år, mens det fortsatt kommer nye til.

Landslaget for lokalhistorie ledes av et styre valgt på Landsmøtet som holdes hvert annet år. Landslaget har et sekretariat med kontor i Trondheim.

Gjennom Landslaget for lokalhistorie får historielagene momskompensasjon for deler av sin virksomhet. Det er også mulig å slutte seg til andre avtaler som er fordelaktig for det enkelte lokale historielag.

Landslaget gir ut det historiefaglige tidsskriftet *Heimen* og medlemsbladet *Lokalhistorisk magasin*.

Landslaget for lokalhistorie har rundt 400 medlemslag som organiserer i underkant av 80.000 medlemmer.

LOKALHISTORIEWIKI

Historielagene, både lokalt og i sammenslutninger har stor glede og nytte av Lokalhistoriewiki, som er en fag- og forskningswiki som drives av Norsk lokalhistorisk institutt ved Nasjonalbiblioteket. Dette er et møtested for lesere og bidragsytere med forskjellig bakgrunn og interesser. Her kan man

Foto: Ann-Turi Ford

Over: Stua i Fundingrudhuset. Under: Blå plakett på klokketårnet ved Signalen.

Foto: Arild Drolsum

bidra med informasjon, artikler og spørsmål. Det er utrolig mye å hente på wikien spesielt for dem med interesse for lokalhistorie. Man kan finne informasjon om gården eller området oldefar vokste opp i, finne morsomme detaljer og selv fylle på med ny informasjon. Informasjonen kan brukes av alle, så det er viktig å bestrebe seg på å være etterrettelig i det man legger ut. Selvsagt finnes noen kjøreregler når det gjelder å legge ut tekster; disse må overholdes.

Lokalhistoriewiki ble lansert i 2008 og er således en relativt ny tjeneste, i hvert fall i historisk perspektiv.

NESODDEN HISTORIELAG

Nesodden historielag ble stiftet 21. oktober 1981 og har altså rukket å bli mer enn 40 år. Historielaget var faktisk aktivt før dette, da man før 1950 var med på å stifte Follo historie- og museums lag hvor første leder var fra Nesodden. Dette laget ble stiftet for å få opprettet et museum i Follo.

Nesodden historielag ønsker å vekke interesse og skape forståelse for bygdas historie. Historielaget har derfor engasjert seg på flere områder, gjennom å utgi lokalhistorisk litteratur, inklusiv de to siste bindene av Nesoddens historie. Det holdes møter med lokalhistorisk informasjon, turer til spesi-

elle steder, det merkes kirkestier og husmannsplasser. Historielaget disponerer Fundingrudhuset på To gård som ildsjeler tok ned på Fundingrud og satte opp igjen på To, hvor en også har opparbeidet og vedlikeholder en historisk hage. Det har ligget mye arbeid bak å restaurere Klokketårnet på Signalen som nå står der lik det opprinnelige Klokketårnet, Norges eldste tåkeklokke.

Bygninger, landskap, enkeltpersoner og foreninger er av interesse for historielaget. Det er viktig å ivareta og formidle kunnskap om flest mulig sider av et lokalsamfunn. Nesodden har vært bebodd i mange tusen år, har utviklet seg voldsomt i nyere tid og vil fortsatt utvikle seg.

Sopelimen er lagets tidsskrift og utgis en gang i året.

Nesodden historielag er medlem av Follo historielag som består av 6 historielag i Follo. Gjennom Follo historielag får en tilgang til Landslaget for lokalhistorie og midler som fylkeskommunen gir til historielagene.

NESODDEN LOKALLAG AV FORTIDSMINNEFORENINGEN

Nesodden lokallag av Fortidsminneforeningen ble stiftet i november 2023. Initiativtaker og leder av lokallaget er hjemmehørende på Sjøstrand og svært engasjert når

det gjelder å ta vare på alt det bevaringsverdige på Flaskebekk og Sjøstrand. Lokallaget er også meget opptatt av bevaring av hus og bygninger på Nesodden generelt og vil gjerne at mest mulig skal tas vare på, gjerne også fredes. Freding er et kapittel for seg selv og underlagt strenge bestemmelser, så her sloss vi nok alle i motvind. Styret i lokallaget består av dyktige fagpersoner som til sammen har omfattende og bred kjennskap til bevaring og vet hva som må til for å ta vare på spesielt gamle hus. Her er erfaring fra arbeid med vellene, i tillegg til konservering, kulturarv og formidling.

På den korte tiden lokallaget har eksistert, har man engasjert seg konkret i Hellvikområdet og Linaro. Generelt arbeides det for å nå fram til Nesodden kommune og politikerne med uttalelser og minne om klagerett. Lokallagets kompetanse i arbeid med bevaring bør tas i bruk.

Lokallaget er opptatt av hele bildet når det gjelder bevaring. Det innbefatter kulturlandskap, stikkveier og stier, murer og grenser mellom eiendommer, i tillegg til isdrift og annen tidlig industri på Nesodden. Å bevare og sikre tilgjengelighet tilgjengelig til strandsonen er viktig. Å sørge for tilstrekkelig grøntområder mellom bygninger er vesentlig for å ivareta

gamle områder i et bilde som viser hvordan landskap så ut. Nesodden lokallag av Fortidsminneforeningen er et oppegående lokallag som kan spille en vesentlig rolle i det meget nødvendige bevaringsarbeidet på Nesodden.

SAMARBEID LOKALT

Etter at Fortidsminneforeningen Nesodden ble stiftet, altså et lokallag av Fortidsminneforeningen, har det vært naturlig for Nesodden historielag å få til et samarbeid. Ved flere anledninger har historielaget samarbeidet med Fortidsminneforeningen i Akershus i forbindelse med presentasjon av f.eks. «Ditt verdifulle naboskap». Historielaget er bedt om å innlede om det aktuelle naboskapet og være med på vandring i dette. Et slikt samarbeid har gitt mye for oss alle.

Når Fortidsminneforeningen nå har et lokallag på Nesodden, er det viktig at vi finner felles områder og saker, slik at vi kan stå sterkere i våre innspill i politiske diskusjoner og å fremme våre synspunkter. Fortidsminneforeningen Nesodden er ganske ny, men vi har etablert kontakt og allerede frontet noen saker. Det ene er bevaring av Bergum på Ursvik, og det siste så langt er å prøve å hindre vesentlig undergraving av planen for Flaskebekk og Sjøstrand. Ikke bare kan vi være sammen i fremstøt og argumenta-

sjon, men vi har forskjellige styrker blant våre medlemmer og kan bygge på disse.

Begge foreningene er opptatt av å kunne redusere dispensasjonssøknader som det dessverre har vært altfor mange av på Nesodden. Vedtatte planer skal ikke kunne gi rom for dispensasjoner fordi planer skal være meget godt bearbeidet før de vedtas. Verdien av alle former for reguleringsplaner reduseres betydelig når de undergraves ved dispensasjonsbestemmelser og noen ganger «krumspring» i meget kreative retninger. Gode planer får da liten betydning, og dårlige planer har man ingen nytte av.

Både Nesodden historielag og Nesodden lokallag av Fortidsminneforeningen ønsker å utvide samarbeidet og utvikle det slik at man

kan avlaste hverandre i arbeidet med forskjellige saker og presentere resultat sammen. Å skulle fronte fortiden er mye og omfattende arbeid og krever innsats og krefter. For mange av oss er det imidlertid så viktig at vi må faktisk gjøre dette arbeidet. Viktigst er det faktisk ikke for oss som driver med det, men for dem som kommer etter oss og ikke ennå helt ut har forstått betydningen av å holde historien levende.

Med de store forandringene vi ser i dag, og med stor tilflytting av nye personer, er det vesentlig at vi i fellesskap tar vare på vår historie og gjør denne kjent for alle. Nesoddens historie er gammel og omfattende. Det skaper tilhørighet å kunne noe om denne og være en del av det hele.

Min vandring i Myklerud og Fagerstrand

AV GRETHE FOSSUM

I fjor hadde Sopelimen et referat fra møte om Fagerstrand på Breidablikk. Av plasshensyn måtte vi lage et resymé Grethe Fossums innlegg. Men vi ønsker at flere kan få med seg hvordan lokalsamfunnet der var, hvem som bodde på stedene, virksomheter og skolegang. Noen kan få gjenkjennelse, andre lære om nær fortid og om denne delen av Nesodden. Dere kan selv følge på kartet!

Jeg vil ta dere med på en vandring på Fagerstrand slik jeg husker det. Denne gangen starter vi ikke fra sjøen og stranda. Vi starter ved kommunegrensa til Frogn, i skogkanten der Teigen avfallsplass ligger nå (1).

Dette var tidligere et nydelig lite småbruk, litt tilbaketrukket fra offentlig vei. Kunstmaler Kopp bodde på Teigen til 1950/60-årene. Han malte på porselen: serviser,

fliser til kjøkken og bad med mer.

Så kommer vi til småbruket Kløfta (2), hvor det var kuer, griser og høner og kaniner, slik som det var på småbrukene bortover. Der bodde fra 1940-årene Anton Agnor med sin kone Solveig og sønnene Per og Jan Cato. Uthuset hvor dyrene holdt til, og der de lagret høy og produkter som ble avlet på gården, lå tvers over veien. Anton Agnor jobbet også som bussjåfør.

Videre sørover forbi krysset var det tidligere et småbruk, Nylenna (3), hvor min farmor vokste opp. Vis a vis – på Torp – vokste min farfar, Georg Torp, opp sammen med sin poliorammede far. Han tjente til livets opphold for de to som skomaker. Min farfar tjente noen øre som «grindgutt» – det var lukket grind ved Nylenna.

Videre er vi snart ved Munkerud (4). Boplassen var, som mange an-

dre boplasser på Nesodden, ryddet og ble drevet av munkere i middelalderen.

Til høyre videre mot Fagerstrand ligger Nordhagens verksted (5) – der ligger også «Smia» som vi kalte det før. Den ble bygget opp rundt 1950-årene av Asbjørn Myrås, og det ble bl.a. laget diverse deksler til Jo-Bu sagen der.

På Søderlind (6) var det et lite gartneri hvor mange i Fagerstrand kjøpte sommerblomstene sine. Var det noe spørsmål om spesielle planter? Da skaffet Søderlind disse til veie ganske snart. De plantet også på kirkegården når noen hadde ønske om det. Senere bygget Søderlind et uthus som ble brukt til å spikre kasser og emballasje til Jo-Bu-sagene. Nå er hele Søderlind-eiendommen bygget ut med eneboliger.

Så kommer vi til Myrvoll (7), Myrås (8), Myrene (9), Lillemyr (10). Var det så myrlendt her? Ingenting tyder på det i dag. Det er koselige boplasser på toppen av Fagerstrandbakkene – Skolebakken.

På venstre side har vi nå bussgarasjen (11), den var ny i 1970-åra. Her finner vi alle bussene for hele Nesodden. Johs Treider i Drøbak startet Nesoddens første bussrute i 1927. Da var det i en liten bussgarasje litt syd for Gjølfe kirke, og det var også en garasje med noen få busser på Sagstua. Tre-fire bus-

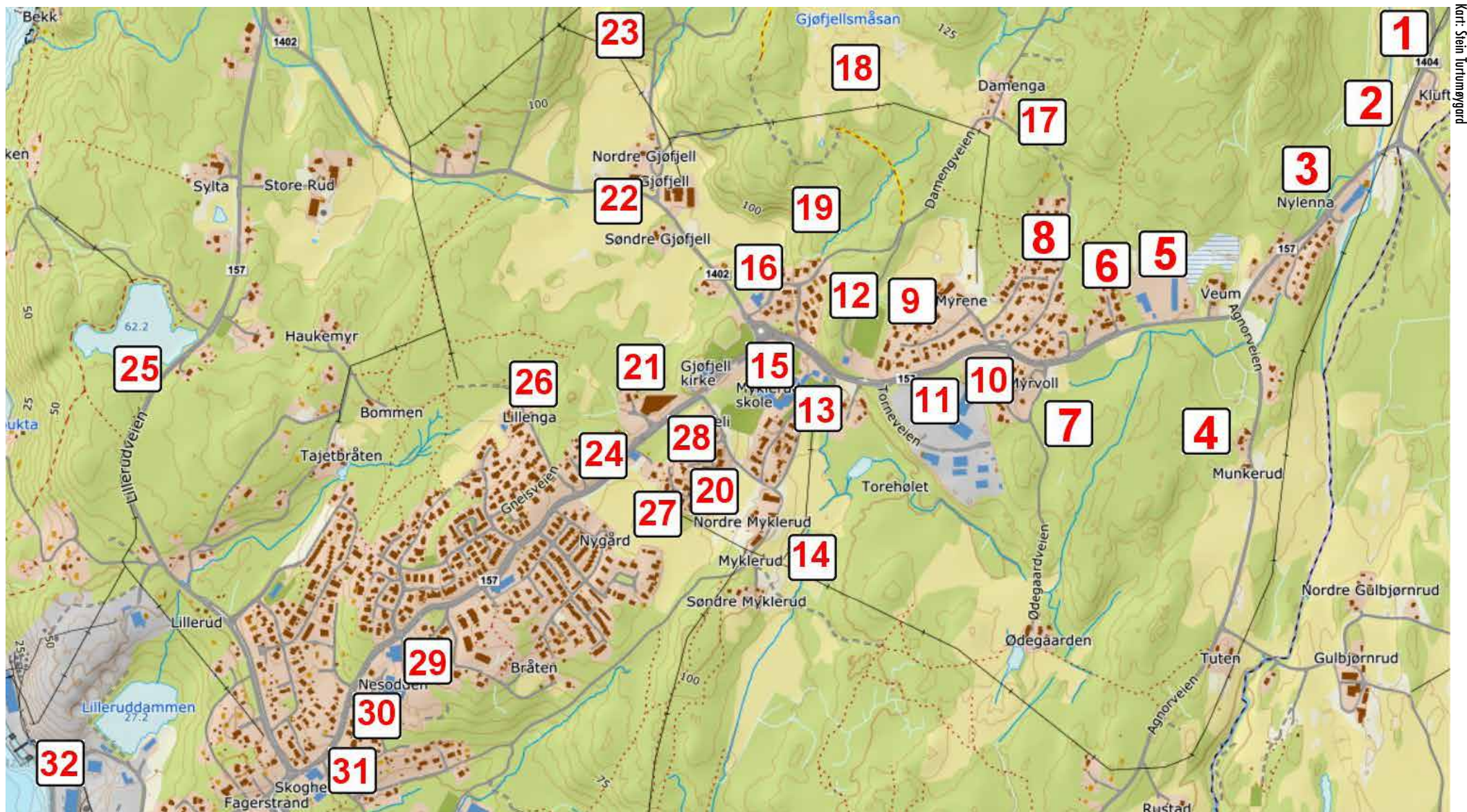
ser møtte opp på Nesoddtangen Brygge – for å levere reisende som skulle med Nesoddbåten til Oslo, og for å ta imot reisende som kom fra Oslo. Nå er det 32 busser som kommer og går omtrent hele døgnet. På begge sider av Nesodden, og på Midtveien, går rutebussene inn til Nesoddtangen brygge. Det kom også etter hvert ruter direkte til Oslo, og til Drøbak. Skoleruter er det mange også mange av, og det er turbusser!

Omtrent vis-a-vis finner vi Myklerudbanen (12), som nå er en fint opparbeidet, inngjerdet gressbane, – med klubbhus og treningskjeller.

Videre, litt nedover bakken, kommer vi til Myklerud skole (13) på venstre side. I 1862 ble det gjort vedtak i kommunen på at Myklerud skulle være egen skolekrets og ha egen skole. Før det var det omgangsskole på gårdene. Tomten ble utskilt fra Myklerud gård (14), og på Svestad gård hadde de en gammel stuebygning som ble kjøpt inn for 180 specidaler og flyttet ned til tomten. Skolen ble tatt i bruk i 1863. Behovet ble større, og nybygget skole sto klar til bruk i 1891 på samme tun. Stuebygningen fra Svestad ble da lærerbolig. Senere har bygningen fungert som barnehage, og pr i dag er det speiderne som bruker lokalitetene.

«Nyskolen» besto av to klasserom i første etasje. I andre etasje var det

leilighet til en lærer – og sløysdal som også ble brukt av tannlegen som kom med utstyret sitt en gang pr år. I vaskekjelleren regjerte Inga Bråten. Hun varmet vann i bryg-

gepannen, og sammen med Aud gjorde de skolen ren på ettermiddagene.

Skolen ble også brukt til festligheter på 17. mai, juletreffester osv.

Da møtte vi opp nybadet, pyntet og fine med nykrølla hår og pene smørbrød i skoese. Vi fikk servert kaffe eller kakao i medbrakt kopp. Da var det fest med en gang! I min

skoletid (1947–54) kom det en ny lærer, Halfdan Viestad, han hadde ektefelle og to barn. Else og Havtor. Barna ble begge etter hvert profesorer, Else i filosofi. Viestad hadde

en hobby: bier. Det hendte at biene svermet i skoletiden – da forsvant Viestad og dukket opp igjen med fullt utstyr; stor hatt med slør, lang frakk og hån til å fange biene med. Bikubene sto på rad og rekke, så det ble ikke mere skole den dagen.

I 1952 kom Anders Preus som lærer til Myklerud, med kone og sønn: Hans-Ragnar. Anne-Grethe Preus ble født etter at familien hadde flyttet fra Fagerstrand, men vi har vel alle hørt sangerinnen!

I 1954/55 var mellomskolen på plass! Stor stas! To fine skolerom, lærerkontor og lærerværelse og vannklosett og dusjer i kjelleren.

Gunnar Vågdal var rektor/skolebestyrer i mange år. Ny bestyrer kom i 1972: Magne Michaelsen – Han fikk innvilget kontorhjelp, og det ble meg – Grethe Fossum – 15 timer i uka. I 1974 ble den nyeste skolen innviet, med mange klasserom, spesialrom, lærerværelse, svømmebasseng, dusjer, to kontorer – nytt og fint alt sammen. Mange flotte elever møtte opp etter hvert. Mellomskolen ble siden døpt «Parlamentet» og fungerer nå som ungdomsklubb.

Noen meter lenger ned i veien lå Solvik-butikken (15), fin og ny butikk rundt 1947 med kjøttavdeling og også egen avdeling med garn, undertøy, serviser og bestikk. Tidligere ble Solvik-butikken drevet i den gamle bygningen ved siden

av. I første etasje var kolonialbutikken, andre etasje var bolig for innehaverne Hjalmar og Gulborg Solvik med barna Paul, Liv og Per og hushjelpen Bertha fra Vestlandet. Gamlebutikken ble da boliger. I første etasje bodde Paul og Jenny Paulsen, Gulborgs foreldre, som kom fra Myklerud gård.

Bak bensinstasjonen lå Solvikdammen med sine firfiser og vannliljer og ender. Der ble også storvasken foretatt. Kokevasken ble fortatt i en bryggepanne som sto ved vannkanten. Skyllingen ble foretatt rett i dammen fra et oppbygget gulv uti dam-kanten.

Breidablikkbygget (16) var ferdig begynnelsen av 1920-åra. Det ble godt mottatt for bruk til minnestunder, basarer, møter, kino og dansefester.

9.april 1940 ble bygget tatt i bruk som lasarett for tyskere etter senkingen av Blücher !

Ved Breidablikk gikk veien opp til Damengen (17), et koselig småbruk i skogen med mange drivhus rundt omkring. Der kunne vi kjøpe sommerblomstene våre. Området mot vest var bare våt myr, med torvstrø-hytter. Og det fantes molter der!! Torv-firkanter ble skjært ut av myra og stablet inn i torvstrøhytter for å tørke, og så for å bli brukt til strø for dyra. Myra, og også Damenga, tilhørte Gjølffell gård. Per Wetlesen på gården ville utnytte

myra og laget et nesten 100 mål jorde oppe skogen (18), og der ble det avlet mye korn . På vinteren er det et flott terreng for små skiløpere (ja, store også!) til å stå ned, og å gå runder.

Tjondalen (19) er den største og fineste hopp-bakken på Nesodden. Jeg husker «kara» (ingen damer!) smurte hopp skiene sine og hadde noen flotte stunder der i bakken; det var Gerhard og Torstein Eriksen, Jan Samuelsen, Kåre og Reidar Syvertsen, og Trygve Gundersen som tok bakkerekorden på 37 meter. Etter hvert det ble det hoppet rundt 50 m! Det ble senere også bygget en mindre Tjondalsbakke som ble brukt til skoleskienn. Senere kom Kirkelibakken (20) – i åsen vis-a-vis Gjølffell kirke (21). I 1970-årene ble hoppinteressen borte på hele Nesodden, bl.a. fordi snøen uteble.

Gjølffellgårdene (22) var store, fine gårder med store fjøs med kuer på båsen. Vi kjøpte melk i spann hver lørdag kl.17.00. Det var midt i barnetimen – lite populært! Men det var koselig med kuene, vi fikk komme inntil dem og kjæle dem litt.

Mange hadde på denne tiden litt jord til egne poteter og grønnsaker. Ofte var det også høner, en hane, og kaniner, en gris eller flere. Noen hadde også ku ! Det var jo vanlig at husmora var hjemmearbeidende.

Hun hadde nok mere enn nok å fordrive tiden med!!

Forbi Gjølffell-gårdene går det en vei opp i høyden til Langfjell-gårdene (23). Alle gårdene hadde høner, masse høner – og her solgte de egg. De hadde kuer og minst én hest hver. De som ikke hadde hest, kunne låne når hesten var ledig, for hestene trivdes med å være i jobb. Dette er et nydelig område for den første blåveisen, hvitveis og liljekonvall.

Vis-a-vis dagens Kiwi, fin butikk fra 2020, lå gamle bussgarasjen (24). Veien fra Skogheim til Store-Ruud var ikke laget ennå. Den ble åpnet noen få år etter 2.verdenskrig. Jeg husker vi gikk innvielsestur den lange ruten: fra skolen om Gaupemyrdammen (25) tilbake til skolen på 17.mai. Vi hadde hvilepause i veikanten ved Gaupa! Da smakte det godt med is og brus da vi kom fram til «sletta»!

Fra Gjølffell kirke drar vi nedover mot sjøen. En vei til høyre går til Lille-engen (26). Erling Fjortoft hadde der startet en «godterifabrikk» før 2.verdenskrig. Der ble det laget seigmenn og andre godterier. På grunn av mangel på bl.a.sukker gikk de over til å lage fiskemat i fabrikk, og flere av husmødrene i Fagerstrand fikk arbeid. Familien Burum overtok, bygde om til en kjøtt- og pølsefabrikk som var i drift i mange år. Nå

er fabrikkbygningen ikke lenger i bruk!

Forbi veien ned til pølsemakeriet lå det to feriehjem, det ene for Næring og Nytelsemiddelarbeiderne ved «Freia», det andre for Murerarbeidernes forening (27). Mange ferierende var der i sommertiden. Nå er hele området bebygget med eneboliger.

Vis-a-vis holdt baker'n til (28). Bakerne Kristian Nylenna og Bjarne Børresen med fruer bakte brød, kaker, boller og annet og leverte nydelig bakverk over hele Nesodden.

Litt lenger ned i bakken lå Nesodden Sag & Høvleri (29). Brødrene Harald og Trygve Johnsen, sønner på den søndre Myklrud-gården, startet med å lage eller skaffe til veie bygningsmaterialer. Haralds ektefelle, Martha, ble kontordame, og senere trådte sønnen Johan inn i bedriften – og overtok. Datteren Gerd var også med på kontorarbeidslaget. Her ble det mange arbeidsplasser til Fagerstrandbeboerne, som kom gående til arbeidet sitt til kl.07.00 på morgenen – hjem igjen kl.16.30. Lørdager fra 07.00 til 13.00 – Da ringte det i klokka så vi hørte det over hele Fagerstrand.

Der på bruket ble Jo-Bu sagen født. I stallen. Denne sagen ble etter hvert berømt! Nesodden hadde ingen tomt å avse til ny fabrikk,

så Jo-Bu-fabrikken ble etter hvert bygget i Drøbak!

Rett nedenfor Nesodden Sag & Høvleri holdt John Johnsen «Ilen» til (30). Han hadde brusfabrikk i kjelleren, og han kjørte brus og selters ut til butikkene med den lille lastebilen sin.

Lenger ned i bakken lå «Skogheim» landhandleri (31). Erling Ødegaard m/frue hadde sin kolonialforretning der. Sønnene Kaare og Arvid hadde hver sin bedrift med lastebiltransport, og yngstemann Jan overtok kolonialbutikken. Enda nærmere sjøen, lå det enda en kolonialforretning: Olsen – som også hadde god omsetning i Fagerstrand.

Så kommer vi ned til «anlegget» Norsk Brændselolje A/S (32). Noen raske tall: det var 4 mann i arbeid fra starten i 1920, men allerede i 1930-åra var det 15 – 20 mann som hadde arbeid på «anlegget» ved Fagerstrand brygge! Det ble bedre tider for mange i Fagerstrand på denne tiden. I 1957 var det 60 mann i arbeid på «anlegget» – 800 anløp av båter – 450 tonn olje. I 1960 100 mann og 2450 anløp. Ikke lenge etter kulminerte virksomheten.

Anlegget har en egen historie. Erik Jakobsen fortalte om bygningene her i forrige Sopolimen.

Kjærligheten til Nesoddbåtene

AV ARILD DROLSUM

Det var i 1878 at fem av Christianias kjente menn kom sammen for å drøfte ideen om et hjem for gutter «som maatte savne den fornødne aandelige og legemlige Pleie.

I 1881 ble de to første guttene opptatt i det nye hjemmet i Geitmyrsveien. Frøken Martha Widing eller «mor Martha» var den første bestyrerinnen av Christiania Guttehjem. Hun fikk etter hvert ansvaret for tilsyn og pleie for 20 gutter, hvor etter hvert 3-åringer og 15-åringer sov side om side.

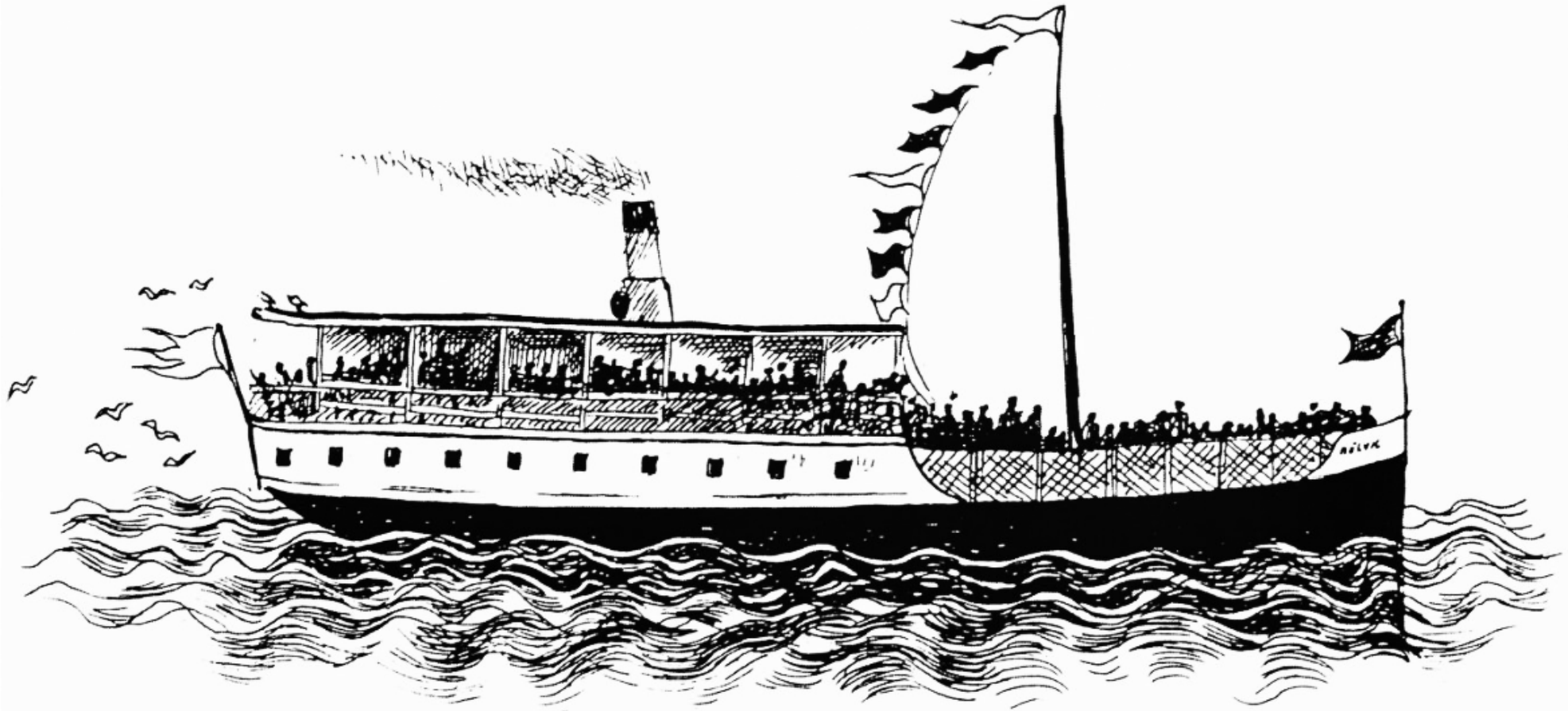
I 1907 ble Maren Michelet den nye «mor» på Guttehjemmet. Med årene var alle løkkene rundt hjemmet bebygget, så mor Maren mente de trengte et eget feriested. Våren 1916 dro hun mot Nesoddlandet. Inne i Bunnefjorden fant hun en eiendom ved Brevik brygge i Frogn. Den ble kjøpt, delvis med mor Marens egne midler. Styrets formann, assessor Bang, var straks med og skaffet den

resterende summen. Han hadde selv sitt landsted på Nesodden, et sted han og familien elsket.

Eiendommen fikk navnet «Sjøstrand».

DET NYE LIVET

I og med denne anskaffelsen ble livet for guttehemsguttene større og rikere. Alle, uten unntak, gledet seg til å reise ut til landstedet, sommer som vinter, høst som vår. Gratis båttransport av gutter og gods til og fra Brevik var en ordning som gjaldt i flere år. Hvem hadde fått det til? Var det styreformann Bang eller en annen i styret, eller var det mor Maren selv? Ordningen benyttet hjemmet seg av for alt den var verdt. Den første tiden var det mye som måtte fraktes fra Guttehjemmet til Brevik. Sengetøy, tøy, husholdningsredskaper og mat. Her trengtes mange hender og rygger. Hver især av guttene lignet pakkesler når de med sengetøy i favnen og sekk på ryg-

gen troppet gjennom bygatene ned til flytebrygga i Bjørvika. At folk snudde seg og glodde, fikk man tåle. Turen på to timer med «Angelo», «Helvik» eller en av de andre båtene, kunne noen ganger bli langtekkelig der ned i plysjsalongene, men gleden eller skuffelsen over hvilken båt det ble denne gangen var for lengst overstått da båten omsider la til ved Brevik brygge.

Båten ble for guttehjemsgutten noe kjært og personlig, en viktig

innretning i hans liv. Forholdet til den enkelte båt var betinget av dens sjarm og personlighet. Alle båtene var omfattet med en viss kjærlighet, men enkelte ble gjenstand for forelskelse og beundring. To av de første guttene, Richard og Birger, hadde en prat om sine barndoms båter. De var skjønt enige om at «Bundefjord» var den vakreste. Men de hadde også et godt øye til «Angelo», isbryteren blant fjordbåtene. Den var en kort liten plugg som våget seg på

vinterveier der ingen andre torde. Når de om sommeren satt på knausen ved Sjøstrand og vendte blikket mot Solbukta, kunne de i hard sønnavind se en prikk av en båt som stampet seg gjennom den tunge sjøen. Slagsidens vinkel fortalte den drevne båtkjenner med det skarpe blikket hvilken av båtene det var. De fleste gjenkjente lille «Helvig» der den tappert bante seg vei i sjøen. Den stakk ikke dypt nok og var litt for lett. Derfor den store slagsiden

som gjorde den så lettkjennelig.

VEIEN TIL RÅDHUSBRYGGENE

Når toget fra Oslo V til Oslo Ø like før båtavgang sperret bryggene fra den øvrige Rådhusplassen, var det godt å være en spretten unggutt. Vognen med trapp og altan var straks øynet. På et øyeblikk var trappen entret og på sekunder var man på sjøsiden. Var det lørdag og klokken 14.30, ljomet skipsklokkene fra de hvite- og sortmalte båtene som

lå på rad og rekke. Nå begynte den store dysten ut av havnebassenget. Spenningen var stor i guttesjelen. Maskinistene fyrte på spreng. Hvilken av båtene ville vinne i dag? Men snart var bare blikket vendt mot sva-berg, sjø og himmel og silhuetten av Nesoddløndet. Om ikke lenge ville de være ved den første av de mange bryggene i Bunnefjorden, hvor Sørby brygge med sine to rom og tak var en favoritt. Denne verden kjente guttene, og den elsket de. Kapteinen, billettøren, dekket med allslags gods, kjente ansikter, og så alle bryggene med ventende mennesker, lossing og levering av post.

TANTE ALHED OG BÅTENE

Alhed Kjerulf Tranaas var bestyrerinnen fra 1934 til 1959. Hun var eier av én aksje i Bundefjord Dampskibsselskap. Det var neppe denne aksjen som ga henne den store respekt og service fra kapteinene Strøm og Andresen på båtene «Oksval» og «Ursvik.» En gang da «Ursvik» var i ferd med å bakke ut, sto Richard på brygga og så fortvilet mot kapteinen og pekte mot tante Alhed som kom springende fra Rådhusplassen. Kaptein Andresen oppfattet situasjonen, bannet og skrek «løp til Akershuskaia.» Båten bakkert ferdig, svingte innom Akershuskaia og snappet elegant opp den lykkelige Richard og den andpustne tante Alhed.

En gang skulle hun med båten til

hovedstaden. Tidlig om morgenen på Brevik kunne man se tante Alhed på toppen av knausen i bare underkjolen. De øvrige klærne over armen. Kaptein Strøm på «Oksval» myste, smilte og nølte, men hoppe måtte hun. Han tok landgangen, men ga henne en hånd slik at hun så vidt kom seg om bord. Så ble hun tilbudt hans lugar, hvor hun fikk avsluttet påkleddingen.

ALLTING HAR EN ENDE

Guttehjemmet ble nedlagt i 1976. Da hadde drøyt 200 gutter hatt sin oppvekst her. Guttehjemmets sosialfond eier fortsatt Sjøstrand, og hit kan hjemmets gutter med sin familie få feriere en uke hver om sommeren. Ellers brukes stedet av Kirkens Bymisjon til dagsturer og korte overnattingsturer.

Båttrafikken og båtene fikk også en slutt. Mange lokalbåter mistet statsstøtten i 1974, da det var annen kollektivtransport tilgjengelig. Denne støtten hadde de fått ved å drive trafikk til mindre steder. Båtselskapet måtte derfor av økonomiske grunner nedlegge all båttrafikk utenfor Sørby brygge fra 17. juli 1974. Det påvirket ikke båtene som er omtalt, for «Angelo» sluttet å gå i 1947, «Helvik» i 1952, «Bundefjord» i 1953, «Ursvik» i 1958 og «Oksval» i 1969.

KILDER:

«Guttehjemmet» av Johan Heier, 1998
Harald Lorentzen, Nesodden

MINNEORD

Svein Erik Westerby

AV KARI ØSTVEDT, PÅ VEGNE AV NESODDEN HISTORIELAG

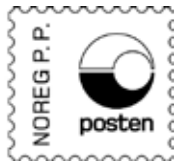
SVEIN ERIK WESTERBY døde i august fjor, nesten 87 år gammel. Han var født på Nesodden og bodde her hele livet. Med røtter i lokalsamfunnet var det naturlig for han å engasjere seg i Nesodden historielag. I en årrekke stilte han opp for laget enten det gjaldt smått eller stort.

Svein Erik deltok i dugnadsgruppa som gjenreiste hovedhuset fra Vestre Fundingrud på To gård. Dette fordret innsikt i gamle bygningsteknikker, stilte krav samarbeidsevner og praktisk problemløsning. Svein Erik var i mange år dugnadsleder for løypemerking mellom fjellhyttene til Turistforeningen. Varder ble reist, røde T-er malt. Det falt ham naturlig å ta på seg først å merke og så vedlikeholde

Kirkestien fra Fagerstrand da den var anlagt. Også stien fra Haslumgården ved Solbukta opp til kirken er siden merket på tilbørlig vis. Kona Grethe-Lill deltok her som til fjells.

Svein Erik deltok i styrearbeidet i historielaget i mange år og meldte seg til oppgaver, fra representasjon i Follo historielag til vedfyring i Fundingrudhuset når vi markerer advent. Når Grethe-Lill nå deltar i hagegruppa på Fundingrud, er ringen sluttet.

Svein Erik hadde en lavmælt autoritet. Han kjente mange, tok kontakt og fikk saker løst. Han var positiv og gjorde nytte for seg, og det var hyggelig å være sammen med ham. Vi takker han for arbeidet i Nesodden historielag.

Avsender:
NESODDEN HISTORIELAG
C/O Erik Jakobsen
Kirkeliveien 22
1454 Fagerstrand

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT

2024

VIL DU BLI MEDLEM?

Det koster 350 kroner per år.

Kontakt kasserer Hanne Sigurdsson,
telefon 930 17 321 | epost hannesig79@gmail.com –
eller betal til Nesodden historielag, konto 0531.08.37492.

Medlemsmøter og turer er gratis og du får *Sopelimen*
tilsendt. Årsmøtet har vedtatt at Follominne ikke lenger
sendes gratis til medlemmene.

Er du interessert i nesoddens historie?

Vil du ha kunnskap om steder, personer, tidsepoker,
kysten, landsteder og næringsveier?

Nesoddens historie foreligger i tre bind, utgitt mellom 1979
og 2005. Første bind dekker historien fra de eldste tider til
cirka 1800. Andre bind, skrevet av Christian Hintze Holm,
handler om perioden 1800–1930. Harald Lorentzen har
skrevet siste bind som går fram til cirka 1989.

PRISER:

For medlemmer er prisen 250 kroner per bind.

Bind 2 + 3 koster 400 kroner, og alle tre bind 600 kroner

Kontakt Kari Østvedt:

telefon 932 49 274 eller epost k-oestve@online.no

